

## ВІСТНИК



(Nachrichtenblatt  
des Bundes  
zur Befreiung der Ukraina)

## Союза визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата виносить 10 К., 10 Мар., 2 Дол., 4 рублі,  
піврічна 5 К., 2 рублі, квартальна 3 К., 1·20 рублі. :: Ціна  
сього числа 30 сот., 10 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: **Волод. Біберович.**  
Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.  
Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

III. рік. Ч. 35—36.

Відень, 30 квітня 1916.

Ч. 95—96.

## За свободу малих народів.

*Голос з Бомарії.\**

Коли мені трапляло ся, що чув я тужливу мелодію української народньої музики, переносив ся я думкою в широкую й родючу рівнину нашого Балкану, де літом у часі жнив лунає пісня робітниць жниці. Мелодія на диво подібна: сердечна туга обох сих народів, що протягом віків були поневолені, найшла однаковий вислів у народній пісні.

І справді в історичній долі Болгар і історичній долі Українців бачимо велику подібність, та й доля Поляків, додам, не була инша.

Ми мали колись свою державу. Наші провідники мали великі політичні права та й під господарським оглядом були повними панамі в нашій вітчизні. Та наші держави загинули. Наших провідників вигублено, або вони самі ганебно зрадили свій народ, коли їх побідили сильніші народи.

І Болгари й Українці й Поляки стали першими жертвами наїзду від сходу та півночі. Потому, коли західно-європейські держави зміцніли й організували свої воєнні сили на модерний лад, по наполеонівській добі, була вкінці порішена й наша доля: щоб мати охорону від нападів зі сходу та півночі, західні держави рішили увільнити від важкої неволі балканський півостров, Україну, Польщу й Фінляндію.

Наші багаті краї були вдячною добычу для завойовників і довгий час ми не могли випростувати плечей і піднести своїх голів.

Наші землі й наші народи творили перед віками хвилюючим від східного та північного варварства. З другого боку приходить до нас західна культура багатьома шляхами та не дозволяє, щоб завмер дух нашого народу й загасла іскра відродження та визвольного руху й бажання здобути власну державність.

Се не випадок, що на початку теперішньої війни з боку почвірного порозуміння піднесено гасло: свобода для малих народів. Розумієть ся, порозумінне й не думало визволяти ні Македонців, ні Українців, ні Поляків, ні Фінляндців, —

\* Христо Станчев, редактор „Камбани“ (Дзвона) в Софії, один з найкращих приятелів українського народу, від самого початку світової війни боронив і боронить української справи в своїй газеті й багато причинив ся до обзнайомлення болгарської суспільности з українським питанням. Сю статтю написав він спеціально для нашої часописи, за що йому на цьому місці складаємо щире подяку. З болгарського рукопису переложив сю статтю д-р. Лев Ганкевич. Ред.

вони-ж усі були під ярмом держав почвірного порозуміння. Центральні держави не підносили з початку війни сього гасла не тому, щоб вони хотіли підбити малі народи, а тому, що вони були велико заклопотані обороною передовсім своєї власної свободи й не мали часу віддавати ся бакханаліям лицеміря почвірного порозуміння.

Та чому підняло почвірне порозумінне гасло „за свободу малих народів?“ Престара се правда, що кождий світовий узурпатор закривав своє діло перед очима народу якоюсь принадною ідеологією. Як російське завойовництво прикривало ся завжди ідеєю визволення пригноблених християн на Балкані та в Малій Азії, так і почвірне порозумінне хоче втягнути в боротьбу проти центральних держав наших Македонців, як і всі Росією поневолені народи. Вони казали нам, що наші вороги се Австро-Угорщина, Німеччина та Туреччина, а говорили на те, щоб ми забули справжніх наших ворогів.

Та почвірне порозумінне поповнило історичну помилку: воно надало ваги в політиці брехні, якої не можна було сьогодні прийняти ані в нас, ані в наших одноплемінних братів на Україні та в Польщі. В грудях наших народів палахкотить розпалений огонь нашої незалежности й наша боротьба не покінчить ся, поки не воскресне й не зросте в найширших границях наша власна держава.

Великі держави борять ся за перевагу на світі. Ся їхня боротьба ще від початку була нерівна. Держави почвірного порозуміння мали багато засобів і великочисленний людський матеріал, почвірний союз був і є досьогодні менше численний і біднійший, проте перемога є безумовно на боці центральної Європи. Сей факт спонукує мудрців почвірного порозуміння стягати всі сили з неба, щоб їх ужити на перемогу середньо-європейських і балканських „варварів“. Се одначе ні в чім не змінить ходу випадків.

Історичним розвитком подій керують розум і сила центральних держав та смілість і надія всіх малих європейських народів, що борять ся за свободу, щоб до побідного кінця довести своє святе діло.

Ми всі були свідками цілковитого визволення Польщі, Македонії та частинного визволення України.

Тут мусимо зазначити, що в сій нерівній боротьбі взяли славу участь українські та польські легіони, як також і македонські полки. Не знаю, оскільки в Польщі й на Україні знають організацію й подвиги македонських легіонів, та знаю, що легіони тих трьох народів мають одно знамя й один Бог веде їх від перемоги до перемоги.

І ще друга подібність вражає кожного, що пробує студіювати сучасну історію балканських Славян і славянських братів Українців та Поляків.

Доки ми Болгари яко безпосередні сусіди азійського Сходу були довгий час виставлені на його політичний вплив, що сприяв наш поступ, Сербі, будучи безпосередніми сусідами Австро-Угорщини, на кілька десятків літ скорше дістали спроможу визволення й безперечно мали право до деякої міри гордіти тим, що досягнули великий культурний поступ. Та вони використали сю перевагу на те, щоб по-сербшити Македонію, відняли нам в 1878 р. чисто-болгарські нішську та вранську округу й поважили ся ще й на частину свободної Болгарії. Знаємо страшну трагедію болгарсько-сербської боротьби й війни.

Чую й читаю тепер за боротьбу між Українцями й Поляками та питаю ся: на що ся боротьба і яку користь вона їм принесе?

Читаючи українсько-польські полеміки, тим виразніше стає перед моїми очима таке трагічне положення Польщі та України і я питаю ся: як Поляки не зрозуміють, що се в їх власнім інтересі простягнути братню руку до Українців, а вважають у багатьох випадках українську землю за предмет для польонізації та завойовання?

Сербі мріяли колись про Душанову велику Сербію, що обіймала-б і Скопію й Бітолю й Охрид; читаємо сьогодні, що Поляки присвоюють собі на основі якоїсь темної історичної минувшини Львів, Галич і Холм тому, що вони колись були під польським пануванням.

Розуміть ся, сербські претенсії до Македонії були несправедливі й не можна було їх виповнити ні за помічю сербських жупанів і гірських розбійників, ні за помічю російської дипломатії, що всі свої сили напружила на те, щоб роз'єднати й кинути в кривавий бій обидва ті народи.

Один час, у 1913 р., бачили ми, як Сербі хотіли здійснити свої мрії. Встигнувши зробити ся фактично панами Македонії, обрабували вони Болгарію й опоганили її національну святу. Була хвилина, коли здавало ся, що наш народ zostавлений Богом і людьми. Невдовзі по тім Болгарію наповнили російські агенти, котрі думали, що душа болгарського народу до краю зломлена, що його держава розхитана й що настав час, щоб Росія прийшла на Балкан і по трупі малої болгарської держави, ще такої молодій й невищній, перейшла до Адріанополя та Царгороду.

Се було перед трьома роками. А сьогодні? Не хочу казати, що се Провидінне врятувало Македонію від сербського ярма, а Болгарію від російської неволі. Так говорить народ, котрий тим способом висловлює живу думку, що настав історичний час, котрий принесе свободу та власну державність усім і найменшим народам від Балкану аж до Балтійського Моря, тим народам, що по жертвували довгі віки свого життя на те, щоб середня та західна Європа прийшла до величчя, а Росія здержала свій варварський похід на захід.

Ми, ново-визволені й поневолені народи Європи, мусимо мати повну свідомість своєї минувшини й теперішнього історичного нашого призначення — задля нашого особливого географічного та стратегічного становища, яке займають наші території, мусимо цінити чужу свободу й чужу народність так само свято, як цінимо свободу свого власного народу.

Ми бороли ся віками за перемогу нашого права, щоб заховати та розвивати національність і культуру й щоб мати свою національну державу; ми се перевели та переводимо. Якже могли-б ми сьогодні без ризику псувати своє власне діло та відмовляти нашим браттям по долі, щоб вони були свободні? Як можемо сьогодні так швидко зробити ся узурпаторами? Кожному своє. Для всіх нас досить території та досить праці перед жертівником рідного храму й для загально-людської культури. Схаменім ся! Заступім наші старі пересуди та традиційні незгоди новою оцінкою, бо прийшла нова доба, яку й ми й людськість тепер переживаємо. Аджеж наші вороги не слабі. Їх завтра може бути більше ніж сьогодні.

Ми Болгари, не зважаючи на вікову ворожнечу з Греками, подаємо їм тепер руку й твердо віримо, що й Румуни не будуть прикрими сусідами та що спільними зусиллями заховаємо Балкан для балканських народів.

Нові державні системи можуть забезпечити сю землю від берегів Чорного моря аж до балтійських провінцій, землю, населену Українцями й Поляками. Українці й Поляки покликані на те, щоб піддержувати одні других, бо в них спільне однакове історичне завдання в сій часі, який тепер переживаємо.

В подробиці українсько-польського спору не можемо входити, але ми віримо, ми відчуваємо, ми знаємо, що компроміс між ними можливий.

Ні язикові, ні церковні різниці не можуть розбити доброї волі, яка мусить бути в провідників обох народів і яка є у всіх нас у Болгарії, й ми, Болгари, хочемо як найшвидше привитати утворення вільної України та вільної Польщі!

Софія, 5 квітня 1916.

*Хр. Станчев.*

## Маківка.

*В річницю боїв У. С. В. на горі Маківці.*

(Віп. Полковникови У. С. В. Гр. Коссакови — присвята).

*На тлі могутніх гір-лісів  
Ми груди при груди стали —  
І вірні завданням спільним,  
Сторожу ми держали.*

*А там — на збочу — в зимівках  
Сидів наш ворог лютий, —*

*Глядів на нас, мов дикий звір,  
У вічну тінь закутий.*

*Вже перейшов наш рідний край,  
Ширив дим-пожари  
(Так, без провин наш бідний люд  
Зазнав страшної карі . . .)*

Тепер хотів він перейти  
Карпати гурдовиті;  
Хотів піти в уорський низ,  
Широкий, плодovitий.

Хотів скупатись в Дунаю,  
Послухать його мови,  
Хотів напити ся вина,  
Але напив ся крови . . .

Тепер засів над нами він,  
Зайняв весь яр глибокий;  
Хотів здобути й перейти  
Маківки верх високий.

Що ночі ближше підсувавсь,  
Мов злодій, підкрадав ся,  
Та все втікав — і все за ним  
Кривавий слід лишав ся . . .

І скільки сонце нам разів  
На сході заблестіло,  
Гляділо нівно на людей —  
І в крови червоніло.

Аж раз — прегарний був се день,  
Бо май вже починав ся —  
Нам ворог сили всі зібрав,  
Поволи підсував ся.

Ціла бригада — на алярм —  
Вже виїшла із зимівля;  
Від бригаадирі йде приказ  
На строге поготівля.

Навколо крики, метушня,  
Падуть вже перші стріли:  
Талтой кричить, сей проклина,  
Неначе подуріли!

А нам поважений отаман  
В ряди велить ставати.  
„В чету! Позір! Походом руш!  
Розстрільну розвивати!“ . . .

Сипнулись кулі, наче град,  
Ревла огнем яруа, —  
Ранений в груди молодець  
Паде на руки друга . . .

„Багнет на кіс!“ — сильний приказ —  
„В гору, стрільці, за мною!“  
Луна йде лісом — і в гору  
Летять вірли до бою.

Зачалося пекло: різуть, бють . . .  
Гудуть різні гармати, —  
Зумів ся ворог! — і зачав  
В неладі утікати . . .

Аж тут скоїлось щось дивне;  
Нечайно бій стихав:  
— Погляньте! ворог на крилі  
У наш табір вступає!

Полянь: вертають вороги,  
Що в доли утіками.  
О, горе нам! вже з двох боків  
Їх кулі засвітали!

Хто бачив повінь на весні,  
Що поле заливала, —  
Так — грозу смерті нам несла  
Ворожая навала . . .

Поблїдли друми. Стали всі  
До статуї подібні . . .  
Невжеж ворожих рук уйти  
В сю хвили ми не здібні? . . .

Охляли руки; знемоли  
Козацькій онуки . . .

Аж ось біжить наш отаман,  
Мов батько, знявши руки!

— Нещастє сталося, Боже наш, —  
Відвагу майте, діти, —  
Рятуйте славу, рідний край, —  
Бо царь буде радїти! . . .

— Зробіть же, діти, що ще нам  
Зробити тільки дасть ся . . .  
Хай кождий радше зине тут,  
Нехай же не піддасть ся!

— Прийшов розправи слушний час  
І хвиля ся рішуча, —  
Хоч нам умерти прийдесть всім,  
Судьба се неминуча . . .

— Ми сміло підем в перебіг  
І вірність всім покажем, —  
За цїсаря побїдимо, —  
За Україну ляжем! . . .

— Глядїть, вже ворог йде з боків,  
Немов страшина лявіна!  
Нехай живе нам цїсарь наш —  
І вольна Україна!

І ще хвилину у рядах  
Була тиша понура.  
Нараз з п'ятьох соток грудей  
Пішло могутнє „ура“! . . .

І „ура“, „ура“ — без кінця,  
Пішла луна лісами.  
І ще раз „ура“ . . . потекла  
Червона кров ріками . . .

І віра в кожного з грудей,  
Огонь з очей палає —  
Тут чудо дієть ся: оден  
На десять наступає!

То не валить ся вічний ліс,  
То гори не трясуть ся,  
То діти з велетнем страшним  
За рідну неньку бють ся . . .

То не зворушилась земля  
І не падуть руйни,  
Козацькі внуки йдуть у бій  
За волю України . . .

Сходило сонце. Стихло все, —  
Завмерли людські стони;  
На свіжій крові — на горі —  
Закрякали ворони.

Скотивсь в долину ворог наш,  
Вже більше він не встане;  
Всміхавсь сонце золоте, —  
На нього він не гляне . . .

Спочили лицарі сильні,  
Що струпили навалу,  
А сивий батько — бригадир  
Писав для них похвалу:

— Про вас, молодці, слава йде  
Широкими світами, —  
Сповнили ви геройський чин  
Несильними руками!

— Бо на ворожий перелїм  
Ви сильним муром стали —  
І без вагання ви життє  
За вітчизну давали.

— Ви дійсно перла золота  
Між нашими військами, —  
Ви будьте гурді, що ви в  
України синами! . . .

Юра Шкрумеляк.

## Листи з Німеччини.

Берлін, 15 квітня 1916.

V.

(Польська пропаганда в Німеччині та її виступ против українства. — Акція явна й поза кулісами. — Три способи агітації: католицизм, колонізація й „Осередня Европа“. — Ціль акції та її успіхи).

Сказати треба ще в отсих листах про польську пропаганду в Німеччині, наскільки ся пропаганда пошкодила українському питанню.

Вже перші виступи польських публіцистів і політиків у Німеччині мали на оці отсі вихідні точки польських комбінацій, хоч проявляли ся вони зразу на яві в дуже обережній і недомовленій формі. Несмілою спробою, яку зробили польські політичні круги в згаданім напрямі, була книжка Фельдмана: „Polen, Deutschland und die russische Gefahr“ (Berlin, Curtius, 1915), яку розкинено саме в великому числі примірників. Найдете її на полиці майже кожного німецького університетського професора й політика. У сій книжці п. Фельдман виставляє Польщі, розумієть ся, як найкраще свідоцтво — польсько-російська орієнтація зведена там до мінімальних границь яко чисто оборонний тактичний поступок проти Росії (подібно, як і у відповіді Кляйнову того-ж автора); польської революції не було, бо се дало-б Москві тільки вигідну притоку здавити польські незалежні заборона, що симпатизують з осередніми державами, — зате-ж про вагу українського питання в боротьбі проти ярко змальованої російської небезпеки польський автор не згадує ні словечком, бо розбиває навіть саму українську територію на складові часті колишньої польської Речі посполитої — отже Волинь, Поділля й „Україну“! — насаджуючи сі області при помочи сфальшованої статистики цілою сіткою великої польської земельної посілости, яка немов-то одна представляє собою культурно й політично свідомий чинник на землях „Східної Польщі“. А після тих усіх зразків польської етнографічної, географічної й історичної умілости вириваєть ся наче самозрозуміла недомовка одна несмілива замітка Фельдмана: що з „несвідомої та малокультурної етнографічної маси (читай: Українців, Литовців, Білорусинів і т. ин.) не збудуєш до 24 годин самостійної держави!“

В другій своїй брошурі: „Der deutsch-polnische Ausgleich“ (Berlin, Curtius, 1915) Фельдман висловлюєть ся на тему польсько-українського спору вже куди яснійше. Збен-тежений моїм протестом проти завойовницьких змагань польсько-політичного табору (моя стаття в „Berliner Tageblatt“ п. н. „Polnische Friedensbedingungen“), Фельдман скидає з себе маску дипломата й говорить про нас Українців на свій лад, з усею одвертістю. Передовсім несмачно йому, що Німці так возять ся з Україною й українським питанням, — причини п. Фельдман не хоче чи не вміє відгадати. По-части щодо Галичини, то на мою замітку, що східну Гали-

чину репрезентує не „Коло польське“, але легальна українська парламентарна репрезентація, Фельдман відповідає, що в Східній Галичині живе не менш 1½ мільона „Поляків“, а зрештою Галицьким Українцям треба передовсім ще здобути свій край проти москвофілів, де в кожній українській родині „один Українець а другий москвофіл“, а навіть найчистіша по національності Коломийщина стоїть під всевладдою Дудикевича. Отже не йти Українцям на автономну національну політику, але оперти ся об Польщу, яка одна може охоронити українство від московської заглади.

Другою брошурою, яка в німецьких політичних кругах викликала без сумніву баламуцтво й замішанне понять в українсько-польським питанню, була брошура графа Франца Квілецького „Polen und Deutsche gegen Russland“ (Berlin, 1915), поширена головно в консервативних і міродатних німецьких та австрійських кругах. Квілецького покликано скоро після появи брошури на визначне становище в тимчасовій управі Конгресової Польщі. Коли Фельдман оперує як екс-соціаліст аргументами політичного змісту, так знов ультра-консервативний польський граф їде головно на конику католицизму. Православє се синонім московського варварства, католицизм європейської культури. А в сїм останнім напрямі Польща, католицька до самого нідра душі, се одинокє забороло на Сході для всеї цивілізованої Європи. Її експонентами на східних землях колишньої Польщі є польські великоземельні посїдачі, одинокі по думці Квілецького представники й поборники католицького світа та європейської цивілізації. Як довго Україна була під володінням Польщі, так довго й цвіла там унія та західна культура. Тому мусить Польща відреставрувати ся в її давній „величі“ й давніх історичних межах в інтересї Європи й європейської цивілізації. Що торкаєть ся нас Українців, Квілецький каже дослова ось що: „Справжнє увільнення Українців, Литовців і Білорусинів від московської неволі є без опертя сих народів на Польщі просто неможливе. Для сих народів третього виходу нема. Або приязнь з Поляками, або політика на власну руку та потоплення в московщині. Доказ того маємо вже здавна. Москалі всіли обмоскалити Українців далеко більше, ніж Поляків. Як що Українці Галичини в теперішній війні так на всі боки (vielfach) завели (Квілецький зачисляє видимо Грабського, Васілевського, Скарбка і ин. теж до Поляків!), то се наглядний наслідок відділення себе з боку Українців від культурних польських елементів. Замість удержувати з Поляками соткирічну спільність, галицькі Українці забагли чисто американським способом сотворити власну національну культуру. На жаль, в тім поперли їх теж й деякі німецькі круги, а вислідок сього був такий, як саме послїдував і послїдувати мусів“ (50).

Брошура Фельдмана, не зважаючи на її велике поширення, стріла ся лиш з незначним фактичним успіхом, зате брошура графа Квілецького зійшла ся без сумніву з світоглядом деяких дуже впливових політичних кругів, які менш-більш оперують тими самими поняттями в своїм світогляді, що й польський граф. А що сї елементи не zostали без впливу на хід подій уже в бігу теперішньої перехідної стадії та вмїли авторитативно вмїшати ся в світові переміни, що довершують ся на наших очах, знак того всілякі календарські й алфаветичні розпорядки на цілїм близькім Сході аж на європейський південь і відомі вчинки польських легіонерів супроти некатолицького населення в Холмщині.

Є люде, для яких уся європейська культура вичерпуєть ся квестією подзвонювання при відправах служби Божої та ношеннєм „тонзури“. . . З того становища вони розуміють і розглядають світові події, з того вони рішають про долю народів, оцінюють їх політичну зрілість та визначають одним роль володільців, а другим політичних підданців. Одною ногою стоять сї люде усїм своїм світоглядом без сумніву в нідрах середньовіччя. Та инша річ, що на тій самій висоті розуміння великих світових подій і завдань стоїть також відомий єпископ Евлогій, який у супротивній цілі засипав у часі московської навали всю східну Галичину обмоскаленими православними попами.

Були загально три аргументи, які польські публіцисти й політики виграли в Німеччині задля переведення своїх політичних плянів, — а саме крім згаданого вже римо-католицизму й незрілості українського, литовського та білоруського елементу, ще й квестією заміни німецько-польських окраїн за литовсько-білорусько-українські області дорогою колонізації. Сю останню думку пропатовано в Німеччині головно при помочи брошури Володислава Гісберта Студніцького „Die Umgestaltung Mittel-Europas durch den gegenwärtigen Krieg“, дуже ясне доповнення якої щодо наших українських областей дає статя того-ж автора про будучу Польщу в „Baseler Nachrichten“ (з 29 квітня 1915). Думка Студніцького полягає на тім, що Поляки зрікають ся своїх претенсій до Познанщини та Східної Пруссії, а зате одержать білорусько-литовські землі й часть України на скольонізованнє. Отсе зреченнє послїдує de facto шляхом плянної колонізації — Поляки виселять почасті й поступенно свій елемент з німецьких областей і переведуть його на східні непольські окраїни в цілі їх спольщення. Відгомін отсех предложень з польського боку дає подекуди статя такої впливової й авторитетної людини, як проф. др. Шмоллер, який у своїй другій відповіді на просте польське запитаннє не виключає зовсім можливості й такої розвязки. („Nochmals: Deutsche und Polen“ в „Polnische Blätter“, ч. 11\* Знак, що й карколомні проєкти сього роду були, чи ще й є поширювані польськими політиками в Німеччині, та не zostали ся там без видимого слїду.

Було-б прогалиною в моїм огляді польської агітації в Німеччині, колиб я хоч коротко не згадав ще про виступи против українства проф. д-ра Брікнера, якого противукраїнські статі так уже відомі з иншого джерела нашому громадянству. Одначе про Брікнера (котрий, до речі кажучи, ділав і ділає в очевиднім порозуміннї з польськими політичними кругами, зарекомендувавши німецькому суспільству

\* Ось що каже Шмоллер: „Der anonyme Pole in der München-Augsburger Abendzeitung“ und der „Täglichen Rundschau“ und ebenso der von Feldmann zitierte Herr W. Studnicki sind mit ihrer Ansicht ganz auf dem rechten Wege, wenn sie die „Liquidierung des Polentums“ innerhalb der polnischen Grenzen „geradezu wünschen“. . . Sollten die preussischen Polen (які „im neugeschaffenen Polen sich eine Existenz schaffen wollen“) zahlreich sein, dann lassen sich Einrichtungen für eine Neusiedlung grossen Stiles treffen.“ [Анонімний Поляк у „München-Augsburger Abendzeitung“ і в „Tägliche Rundschau“, а так само цитований Фельдманом п. В. Студніцький є з своїм поглядом зовсім на добрій дорозі, коли вони просто бажають „ліквідації польськості“ в польських межах. . . Якби пруські Поляки (котрі „в новоутвореній Польщі“ хочуть сотворити собі нове існуваннє), були численні, в такім разі можна поробити заходи в справі переселення в великім стилю]. Які саме області „Нової Польщі“ проф. Шмоллер мав на думці, він не каже, зате-ж інтересно, що другий професор берлінського університету, тайний радник проф. др. Зерінг, висловив ся недавно (5 квітня с. р.) у своїм публічним відчиті у Відні, що він Українцям, котрі вже раз получили ся з Москвою, не довіряє та що Литва, Білорусь і т. д. належать до круга впливів „польської культури“. . .“

Фельдмана окремою передмовою до йогож брошури: „Deutschland, Polen und die russische Gefahr“) треба сказати, що він у своїм україножерстві рішуче „переступив сакраменти“. Його скрайні своїми поглядами статі „Ruthenen und Kleinrussen“ (в „Internat. Monatschrift“ за март 1915), „Russen und Polen“ (в Leipz. Illustr. Zeitung“ з 8 лютого 1915), вкінці „Deutsche Rede in ernster Zeit“ (ч. 26) та „Die Slaven und der Krieg“ (в „Internat. Monatschrift“ з грудня 1915) рішуче не віднесли успіху, бажаного польськими кругами.

Загалом кажучи, польська агітація, оскільки йде про розв'язку самого польського питання, лишила в Німеччині дуже слабкі сліди. З трьох аргументів, поширюваних польськими політиками й публіцистами, ще найбільше успіху мала ідеологія, репрезентована назверх брошурою гр. Квілецького — її вплив ствердив я особливо в кругах так званого „католицького центра“, своєю дорогою дуже впливовою, особливо за кулісами, партії. Зате аргумент приналежності Польщі до західно-європейської культури, яко конечного антагонізму між Польщею й Москвою, — аргумент дуже радо уживаний Народнім Польським Комітетом, а в Німеччині Фельдманом — стрівув ся тут супроти відомої російської орієнтації всіляких Дмовських і Грабських з оправданим скептицизмом. Як Фельдман, так і Студніцький, сей останній із своїм шляхом колонізаційної виміни, найшли собі ще найбільше послуху серед деяких політикуючих німецьких професорів та почасти (особливо Фельдман) серед членів т. зв. поступової народньої партії (Fortschrittliche Volkspartei), яка зрештою при своїй малочисельности не відграє тут майже ніякої політичної ролі. Зате прийшла в поміч польським політичним плянам зовсім постороння агітація, про

яку польські політики й публіцисти навіть і не думали, — а саме агітація Навмана за осередньою Європою. Навман втягає до осередньої Європи також Польщу, а домагаєть ся признання усіх національних прав Полякам і цілковитої зміни німецької політики супроти Поляків, бо задля забезпечення будучого господарсько-торговельного бльоку він стоїть загалом на тому становищі, що всяких національних і державних прав членів сеї нової міжнародньої кооперації треба по можности не вкорочувати, але шанувати. Хто знає, які розміри прийняла агітація Навмана та який відгомін вона найшла в рішачих політичних кругах, той і зрозуміє, наскільки Навман і його однопумці пособили польсько-реставраційним плянам — в усякім разі більше ніж політичні та публіцистичні виступи польських діячів, котрі дуже часто зражували Німців своєю претенсіональністю та задирилістю.

Не треба додавати, що коли польські публіцисти й політики, котрі ділають у Німеччині, ось так рішуче виступили против українських самостійницьких змагань на яві, в численних статях і брошурах, то вже ся агітація не мала міри там, де йшло о підставлення нам ноги поза кулісами. Те, що я сам ствердив у всіляких приватних розмовах й гутірках з визначними німецькими політиками на згадану тему, пригадує дуже ярко те, що поширювали відомі люде про нас свого часу також у Відні. А вислід сеї політичної роботи такий, що польські публіцисти й політики для своєї чисто польської справи небагато тут осягнули, — але що зате вони чимало нашкодили успішному розумінню нашого українського питання, се по всьому сказаному й стверженому не підлягає сумнівови.

Др. Євген Левичський.

## Автономія народів у програмі й політиці німецької соціалдемократії Австрії.

На державно-партійнім конгресі в Берні 1899 р. ухвалила австрійська соціалдемократія свою національну програму. Як основу розв'язки національного питання в Австрії (Австрія називала ся ще офіційно: „Королівства та краї, заступлені в Державній Раді“) прийнято автономію народів.

Батьком ідеї автономії народів треба вважати дуже талановитого, плідного та сміливого у своїх концепціях соціалдемократичного теоретика з Відня д-ра Карла Реннера.

Урядник університетської бібліотеки й посол до парламенту, знаменитий бесідник і політик з широким поглядом, що вглиблюєть ся в будучність, др. К. Реннер є глибоко переконаний, що існування австро-угорської держави — се не припадок, але історична конечність, що Австро-Угорщина се не зліпок країв і народів, склеєний цементом династичних інтересів Габсбургів, але органічна цілість, міцно пов'язана взаїмними, найбільш життєвими інтересами різнородних під оглядом культури та продукції областей і такимиз інтересами дрібних народів.

Як сі області, так і народи, лишені самі собі, розділені, розмежовані, не могли-б як слід розвивати ся, а може навіть і існувати, бо кожда область і кождий нарід самі для себе не могли-б вистарчити, не могли-б заспокоїти своїх господарських, а слідом за тим також культурних і національних потреб. Наддунайська монархія являєть ся з одного боку географічною й господарською цілістю, з другого наче союзом дрібних народів, що самі про себе або ослаби для самостійно-державного існування, або їх географічне положення того роду, що щойно через території інших народів мають вони доступ до тих артерій, якими кружить кров сучасного господарського життя, так, що полишені самі собі мусіли би стати предметом визиску могутніших сусідів, пилкою до їх забави, безвласновільним козирем гри в чужих руках.

Існування австро-угорської держави має отже своє природне усправедливлення в географічній конфігурації того шматка європейського континенту, що від Судетів по Альпи, від Карпат по Адрійське море й від тирольських до семитороських гір розложив ся вздовж Дунаю. Має воно й політичне усправедливлення в тім, що ся географічно-господарська цілість, яка крім того показала ся в сучасній війні ще й стратегічною цілістю, заселена дрібними народами. Сі народи або загалом чисельно замалі, щоб уконтитуувати ся в здатну до життя й оборони державну окремішність, або такі, що тільки дрібна частина їх цілости належить до держави, в котрій має спромогу користувати ся улаженнями й умовами новітньої правової та конституційної держави, міжтим їх величезна більшість живе поза границями габсбургської держави, серед таких умов, що рішуче не допускають до ніяких свободніших прояв окремішнього національного життя. Отже одні й другі мають очевидний великий інтерес удержати монархію й належати до неї.

Сяк, чи так, досить, що в існуванні наддунайської монархії заінтересована безпосередньо не тільки династія, але й ціла територія монархії, з огляду на її господарські потреби, та всі народи монархії, з огляду на їх національні, культурні й політичні інтереси.

А одначе, не зважаючи на те, що існування австро-угорської держави аж надто усправедливлене, надто конечне, як для областей, так і для жителів тих областей, себто народів, усе-таки й області й народи відчувають аж надто багато практичних недогід, які отже безпосередньо ділають, недостач і тягарів, щоб бути вдоволеними з існуючого стану річей.

Чому отже теоретично безсумнівне усправедливлення й управління існування державного організму в практиці вияв-

ляєть ся назверх чимось таким штучним і таким насильно вдержуваням, що вистарчив би один сильний удар, аби ціла будова розлетіла ся в дрібязки?

Що сі практичні вияви назверх, котрі давали навіть притоку до дуже песимістичних віщовань, а ворогам до дуже далеко йдучих комбінацій розбору Австрії, не істотні, а тільки позірні, виказала найкраще „чорна година“.

Що потрапить пережити „чорну годину“, се доказує понад усякий сумнів свою здатність до життя!

Австро-угорська монархія перебула одну справдішню „чорну годину“, себго теперішню війну, а декілька літ тому назад „чорна година“ була вже на порозі держави — в часі кризи, викликаній анексією Босни й Герцеговини. Перший раз у страху перед чорною годиною й другий раз у самій чорній годині Австро-Угорщина доказала світови, поправді здивованому світови, — свою здатність до життя, свою спроможність удержати ся, отже своє право й усправедливленне бути!

Де-ж лежить позірність, а де істотність? З чого родить ся позірність і чому вона в суперечности з істотністю?

Позірність проявляла себе у внутрішнім політичним життю держави. Національні спори жерли державний організм, як злосливий рак жере людський організм. У краєвих соймах сварки, бучі, обструкція; краєві сойми не могли працювати! В центральнім парламенті бурливі сцени. Обструкція сьогодні сеї, завтра тої національної групи і § 14!

Здавало ся, що кождому австрійському народови зокрема та всім їм разом до купи ходить тільки про те, щоб державу розсадити, щоб зруйнувати ту хату, в якій їм так тісно й непривітно, та розбристи ся на всі сторони світа...

Але так тільки здавало ся! Бо як прийшов ворог і хотів справді ту хату зруйнувати, кождий нарід зокрема та всі разом стали боронити хати, проляли свою кров, віддали своє житте за удержання старої спільної хати. І в тім лежить істота! Показало ся, що в ненастанних внутрішніх спорах і сварках ходить не про існування хати, а про її внутрішнє улаженне, про розклад мешкальних кімнат, про коридори, що були-б для всіх пригідні й доступні, про проводи води, що всіх оживляла-б у рівній мірі; ходить про те, щоб усі мешканці хати мали рівні користи й пожитки з неї, щоб усі мали рівний голос і участь в тій управі, а разом з тим, аби кождий мешканець мав собі виділену та призначену кімнату, не потребував тиснути ся з иншим у спільній клітці і то ще так, що один є паном і господарем, а другий тільки сторожем до замітання, ношення води, рубання дров і двигання видатків на удержання й поправки сеї клітки.

Сі клітки — то коронні краї. В краю національна більшість і національна меншість. У Галичині національна більшість навіть не дійсна, а фіктивна, утворена штучно при помочи виборчої геометрії, куріяльної системи, обсади урядів, соціальних привилеїв і т. ин.

Принцип більшости се наскрізь демократична й парламентарна установа, коли сей принцип примінюєть ся в середині нації. В середині нації обставини й розклад сил усе змінюєть ся. Нинішня політична меншість стає завтра більшістю, так само суспільна, класова! В рільничій країні більшість становлять рільники, правління в руках села. З розвитком промислу більшість пересуваєть ся на сторону міського населення. Гіркий хліб опозиції осолоджує все надія, що в будучности ролі змінюєть ся. Зрештою пануванне політичної, чи суспільної більшости не тільки підлягає пересуванню, але й має меншу містоту, не даєть ся так розтягати на всі прояви життя й не сягає так далеко в його глибіню.

Противно маєть ся річ з пануваннем національної більшости. Там, де більшість природна, відповідає дійсним числам, там вона рівночасно упетрифікована, не підлягає пересуванню. Там, де вона тільки фіктивна, штучно утворена та штучними засобами піддержувана, — там тим більше болючо відчуває її нація, зсунена штучно до ролі меншости. Ся роля упокорює її, упосліджує, випікає тавро меншевартности, а слідом за тим гірше дражнить і доводить до гострійших конфліктів.

В однім і другім випадку пануванне національної більшости над національною меншістю розтягаєть ся на далеко ширші життєві круги. При пануванню політичної тільки, чи суспільної більшости багато областей життя зостаєть ся в своїй істоті поза рамами сього панування, передовсім области культурного й національного характеру: школа, урядова мова, церква і т. ин. При пануванню національної більшости сі області стають саме полем найбільше відчуваних упосліджень і найзавзятійших спорів. При пануванню політичної більшости — тільки політично-партійна приналежність, при пануванню суспільної більшости — приналежність до якоїсь класи являєть ся для одних улєкшенням, для других утрудненням їх становища, зарібковання, відіграння ролі і т. ин.; при пануванню національної більшости натомісць виступає ще й різниця національної приналежности, а крім того ся різниця ділає більше виключно ніж різниця партійної або суспільної приналежности. Часто ділають усі три разом: треба належати й до тої самої класи (пануючої) й бути тих самих політичних поглядів і причисляти ся до тої самої нації. Число випосажених всіми трьома тими прикметами з природи річи звужуєть ся, поза його рамами зостаєть ся більше некваліфікованих, вони не можуть бути допущені до рівних прав, до рівної участі — відчувають свою кривду й борять ся за її усуненне.

Коли-ж відносини національної більшости й меншости упетрифіковані, вони петрифікують стан спорів, боротьби, національної ненависти й зависти.

Австрія не ділить ся на краї так, як напр. Франція на департаменти, Англія на графства, Росія на губернії, — Австрія складаєть ся з країв. Отже не підіть, котру для улєкшення адміністрації, щоб ліпше взяти під увагу місцеві обставини й скорше та ширше заспокоїти місцеві потреби, ділити ся на адміністративні одиниці. З давніх пережитих одиниць, одні з котрих колись існували для себе та про себе, а другі навіть і те ні, тільки в одну менше-більше пору були прилучені до держави (напр. Східна й Західна Галичина), зліплюєть ся щось у роді цілости, щось таке, що навіть своєї назви донедавна не мало!

Розумієть ся, се тільки під формальним правно-державним поглядом, бо в істоті річи всі ті „королівства й краї, заступлені в Державній Раді“ давно вже зросли ся в одну органічну цілість, де кождий член має своє місце та грає свою господарську й культурну ролю подібно, як кождий член живого людського організму. Сей природний розвиток, спричинений географічними умовами й господарськими зносинами, се зростанне та вростанне в одну цілість довершувало ся під напором життєвих конечностей, реальної дійсности, не дивлячи ся на те, що правно-державні улаження не йшли назустріч сьому конечному й природному процесови, тільки противно переорювали йому дорогу, кидали колоди під ноги.

В австрійській внутрішній політиці перематало становище країв, сих або перестарілих історичних або неісторичних, штучних кліток для взаємної ворожнечі, взаємного пожирання, взаємного ослаблювання народів.

Пожар займав ся в краях, розгарював ся до дикого полуміння в соймах, а відти перекидав ся до осередка держави, до парламенту й тут шалів з божевільністю розбурханих елементів.

Приглядаючи ся тому всьому, соціальна демократія не хотіла стояти з заложеними руками. Доглянувши, де лежить корінь лиха, почала шукати засобів, аби усунути се лихо. Прийшла до переконання, що лихо можна усунути, але тільки, 1) коли змінить ся внутрішній устрій держави, 2) коли переведець ся основну реформу адміністрації.

Німецька соціалдемократія Австрії домагаєть ся перестрою Австрії на основах національної автономії. Виразно підчеркую, німецька соціалдемократія Австрії, щоб тим зазначити, що під теперішню пору головно, передовсім і слівце тільки німецька соціалдемократія обстоє твердо й рішуче бернєнську програму з 1899 р. Інші соціалдемократичні партії в Австрії або зберігають мовчанку про сю справу, напр. чеська соціалдемократія, або не мають нагоди заявити ся, або вкінці, хоча виразно сеї програми не відрекли ся, то через інші свої

політичні кроки попали в суперечність з бернською програмою. Маю тут на думці польську соціалдемократію.

Польські соціалдемократичні послы вступили саме тепер до „Kola polsk-ogo“: „Kolo“ обстоє, як відомо, найенергичніше становище автономії країв і найзавзятіше противить ся автономії народів. Через вступленне до „Kola“ польська соціалдемократія перейшла отже в табор противників автономії народів. Крім того польська соціалдемократія ставить ся вже від довшого часу негативно до питання національного розділу Галичини, а тим самим попадає в суперечність з домаганнями бернської програми.

Цілком ясне становище в сій справі займає українська соціалдемократія. Ще перед ухвалою бернського конгресу українські соціалдемократи піднесли гасло поділу Галичини на дві окремі національні провінції (Гляди брошуру Юліана Бачинського: Поділ Галичини) та признали, що основою устрою Австрії повинні бути нації й національні території, а не історичні краї й краєва автономія. Домагання української соціальної демократії додала сили бернська програма 1899 р. й воно становить один з основних постулатів політичної програми партії в Австрії.

Національна автономія значить, що кожда нація самостійно й незалежно порядкує свої справи, себто своє господарське, суспільне й культурне життя.

Кожда нація заселює якусь область землі. Беручи під увагу тільки головні й основні справи, така область має однакові та спільні господарські, суспільні й культурні інтереси, завдяки сьому легко зробити постійними головні витичні лінії політики, що відповідатимуть як найдокладніше усім тим трьом категоріям інтересів.

Автономія „історичних“ країв значить, що кождий коронний край самостійно й незалежно порядкує свої справи. Але в краю живе два або більше народів й кождий з них має інші, окремішні, свої питомі культурні інтереси. Коли суспільна будова тих двох народів инша й відмінна (напр. Українці й Поляки), то й суспільні, а в часті також господарські інтереси тих народів різні та суперечні. З того виходить, що в краєвій політиці не можна зробити постійними витичних ліній політики, які в рівній мірі відповідали-б інтересам цілого краю та його народів. В краєвій політиці мусять перематати інтереси того народу, який має більшість; інтереси національної меншости упосліджують ся, занедбуєть ся.

Вищість і більша досконалість національної автономії від автономії коронних країв ясна, як сонце!

Те все відносить ся до того випадку, де якийсь народ заселює суцільною, компактною більшістю якусь часть коронного краю. Коли ся часть територіяльно суцільна, вистане простою фізичною границею відмежувати область, заселену одним народом, від області, заселеної иншим, сотворити дві національні окремі території й випосажити їх територіяльно-національною автономією.

Одначе не всюди можна се примінити. Дуже тяжко з географічних і господарських причин перевести такий поділ у Чехії, дуже легко натомісць у Галичині. Але навіть у Чехії Німці й Чехи не заселяють цілого краю всуміш. Противно є цілі округи, де Німці становлять переважаючу більшість. Річ отже в тім, щоб ті округи установити яко національно-суцільні території й надати їм автономію. І сю автономію національно чистих округів треба оперти на територіяльним принципі.

Одначе й сей територіяльний принцип національних автономних округів не всюди можна примінити. Не можна примінити його там, де якась область заселена двома або більше народами всуміш. Сю появу подибуємо в Австрії найчастіше по містах (напр. Прага, Львів, Чернівці).

Для розвязки національного питання (на основі національної автономії) в таких випадках треба шукати виходу при помочи персонального (особового) принцип у. Тут випускаємо з уваги територію, а беремо під увагу тільки особи. Всі особи, що причисляють ся до якоїсь нації, лучимо в національну громаду й тій громаді надаємо право самостійно та незалежно порядкувати свої справи. Розумієть ся, що обсяг справ національної громади, відірваної законом від території,

буде з природи річи далеко вузший, він обмежить ся передовсім до культурних інтересів, отже школи, церкви, штуки й науки і т. ин. До якоїсь міри можна розширити його на деякі соціальні інтереси, в котрих національний момент відиграє ролю (напр. шпиталі, захисти для сиріт, фахові організації робітників, каси хорих і т. ин.)

Одначе господарські інтереси даної території треба вести спільно, себто не національною громадою, але територіяльно-адміністраційною громадою, бо закон відриває національну громаду від території тільки під деякими оглядами. Фізично національні громади звязані все-таки з територією й дуже сильно заінтересовані в господарським стані тої території, спільної для двох або більше національних громад. Про те, щоб були добрі дороги на даній території, здорова вода, добре й дешеве освітленне, каналізація і т. д. має в рівній мірі дбати ціле населенне території, без огляду на національну принадлежність, се сфера спільних і однакових інтересів. Національна більшість не має тут нагоди проявляти своєї перемоги на шкоду й упослідженне національної меншости.

Разом з переустроєм Австрії на основі національної автономії німецька соціалдемократія домагаєть ся реформи державної адміністрації. Ся справа не входить у рамки нинішньої статі, але треба згадати про неї хоч декількома реченнями, бо вона вляжеть ся тісно з властивою темою — автономією народів.

Тут вистане зазначити, що німецька соціалдемократія домагаєть ся знесення подвійної адміністрації, яка тепер в Австрії існує побіч себе: державна адміністрація (староства, намістництво) й краєва адміністрація, т. зв. автономна (т. зв. повітові ради, краєві виділи), а введення на їх місце одної адміністрації, спільної й мішаної з державних урядників і автономічних представників населення. Друге домагання — то приверненне давніх передконституційних адміністраційних округів, так викроєних, щоб кождий округ мав ті самі інтереси господарські, суспільні та культурні й щоб був національно одноцільним. Отже ті самі округи, до котрих треба звернути ся при здійсненню національної автономії в тих краях, де національної автономії територіяльно не можна перевести через поділ коронного краю на дві окремі національні провінції, ті самі округи мають бути адміністраційною одиницею також там, де такий поділ коронного краю на дві окремі національні території можливий.

Отсим обом справам: автономії народів і звязаній з нею реформі адміністрації німецька соціалдемократія Австрії присвячує дуже багато уваги й праці саме під теперішню пору.

Головний орган партії віденська „Arbeiter-Zeitung“ помістила цілий ряд дуже добрих і дуже цікавих статей посла д-ра К. Реннера, присвячених сій темі. Для нас замітні сі статі ще й тим, що др. Реннер симпатично відносить ся до української справи в Австрії та виявляє основне знанне й глибоке розумінне українського питання в Галичині.

Крім Реннера займаєть ся справою національної автономії та реформою адміністрації ще і Фріц Адлер, який в останніх числах „Arbeiter-Zeitung“ розглянув основно справу коронних країв, їх соймів, адміністрації та розвязки національного питання.

Справа автономії народів була також предметом нарад конгресу німецької соціалдемократії в Австрії, котрий відбув ся в днях від 25 до 28 марта 1916. Сей конгрес ухвалив домагання внутрішнього перестрою Австрії на основі автономії народів при приміненню територіяльного принцип у так, щоб кождий нарід на заселеній ним області порядкував своїми справами самостійно й незалежно. Для практичного переведення сеї реформи треба-б коронні краї поділити на одноцільні національні округи, які становили-б найнижші автономні, адміністраційні одиниці. Крім того всі послы кожного народу, вибрані на основі загального, рівного, тайного й безпосереднього голосовання, зібрані разом становили-б „Народню Раду“ даної нації, котра була-б не тільки репрезентацією свого народу, але й законодавчим тілом для національно-культурних справ своєї нації.



Отсе було-б у головних нарисах програмове становище німецької соціалдемократії Австрії в справі розв'язки національного питання та реформи адміністрації.

Бачимо отже, що німецька соціалдемократія займає ся дуже пильно й основно питанням будучого устрою Австрії, вона одинока між усіма політичними партіями випрацювала майже подрібну програму, начеркнула схему, як мала-б виглядати майбутня повоенна Австрія.

## Загранична та внутрішня політика Росії.

Коли слідом за словом не йде діло, слово дуже скоро втрачає всяке значіння. Се найліпше помітно на думських і всяких інших урочистих промовах російських націоналістів. Уже кінчить ся незабаром другий рік, як вони повторюють стару балаканину про необхідність і неминучість остаточної перемоги над центральними державами, але тому, що замість перемог Росіяне відносили самі лишень поразки, то й бучні російські промови робили ся повільно більш поміркованими. На останніх засіданнях Думи можна було ще почути про готовість Росії бороти ся до рішучої перемоги, але конкретно говорило ся значно більше про перемоги над Туреччиною ніж над центральними державами. Але й у сій справі Росіяне зробили ся значно більше поміркованими; навіть Мілюков, який недавно ще домагав ся для Росії не тільки Царгороду з проливами, а і значної частини Малої Азії, готовий вже задовольнитися відкриттям Дарданелів для Росії, не входячи в обговорення того, як се має стати ся. Російські націоналісти не лиш забули за увільнення „Прикарпатської Русі“, але й за увільнення Поляків промовляли досить зимно. З промов російських політиків і преси можна помітити, що за великі втрати на заході Росія була-б готова задовольнитися невеликим відшкодуванням на південнім сході. Війна все більше втрачає всяке практичне значіння для Росії й се починає робити ся ясним для найбільш завзятих російських націоналістів, не зважаючи на всі їх змагання замаскувати се. Війна, почата легкодушно Росією, провадить ся тепер головним робом на приказ Англії, від якої залежить, чи настане в найближшій будучині цілковита фінансова руїна Росії, чи ще її відрочить ся на якийсь час. Се виявило ся якразово також у промовах послів у Державній Думі на останніх засіданнях при обговоренні бюджету. Шінгарьов і інші кадети зазначили, що Росія втрачає на війні безмірно більше людей ніж її союзники й повинна через те одержувати більш грошеві запомоги від них, а в першій мірі від Англії. Але що в кадетів у голові, то в чорносотенців на язиді: і Марков II відкрито заявив: „Коли російський народ пролив своєї крові безмірно більше ніж інші, то сю несправедливість можна направити лиш тим, що нам дадуть не позичку, а підмогу“. Російські чорносотенці, які живуть з урядових підмог, гадають таким робом, що й ціла Росія тепер може існувати лиш при допомозі субсидій з боку союзників, а що сю юдову заплату треба купити кровю російських салдатів, про се російські політики турбують ся, розуміють ся, дуже мало.

Союзникам Росії показало ся замало тих десятків тисяч молодих Росіян, яких погнали проти німецького північного фронту Рига-Дінабург і знищили там, не осягнувши найменшого успіху й не улекшивши положення Французів під Верденом. Не більше користи принесе певно й та російська дивізія, яка недавно прибула з Владивостоку до Марселю, але без зброї, ніби навмисне для того, щоб продемонструвати недостачу муніції в Росії й моральний характер послілки російських оборонців для Франції. Бо, як зазначають італійські часописи, дальші послілки російських жовнів до Франції не можливі.

Але грошей, одержаних за ціну крові від Англії, ледве вистарчає Росії на провадження війни, внутрішня-ж господарська криза зростає і прибирає все більш грізний характер. Бюджетові дебати не принесли, розуміють ся, найменшого

Ся програма німецької соціальної демократії сходиться з національними домаганнями українського народу в Австрії; її здійснення забезпечило-б українському народові в Галичині й Буковині свободне самостійне життя та повний нічим і ніколи нетамований розвиток.

У своїх національно-автономних змаганнях український народ в Австрії матиме міцну підпору й послідовного союзника в німецькій соціалдемократії.

*В. Темницький.*

поліпшення економічного положення Росії. Довгу промову міністра торгівлі й промислу в Думі ліберали називають нудною та без змісту, але домагати ся якихось поважних економічних реформ, а навіть використати бюджетові дебати для поважної політичної демонстрації ліберали не зважили ся. Самі-ж словні домагання відвічального міністерства правительству так надокучили, що воно вже на них і не зважає. З більш рішучими протестами виступили в Думі соціальні демократи й то не лишень проти правительства, а й проти лібералів. Туляков закинув міністрові торгівлі й промислу, „що він дбає виключно про інтереси капіталу й залишає робітників без усякої охорони. Обмежені раніше вже до крайньої міри закони про охорону праці, в часі війни скасовано цілком, хоч у сім не було найменшої потреби. Праця триває часто понад 12 годин денно, а заробітна плата лишає ся злиденною. Через тяжкі умови праці ширяться ся по раз більше хвороби між робітництвом, а збори кас хорих не дозволені. Страйковий рух, що зростає, треба пояснювати тяжким економічним положенням робітників, викликаним низькою платою та страшною дорожньою предметів поживи. А підприємці замість того, щоб провадити переговори з робітниками, закривають фабрики й передають робітників у руки уряду. Особливо тяжке положення робітників у копальнях, а міністерство торгівлі та промислу не хоче нічого зробити, щоб поліпшити положення робітників.“

З промови другого соціалдемократа — Скобельова видно, що ліберали властиве нічим не ліпші від уряду... Він констатує, що Дума відносить ся цілком байдужно до робітничих розрухів і тяжкого положення робітників. Соціальні демократи не могли зібрати навіть потрібних їм 30 підписів під запитанням у справі засуджених соціалістичних послів, які вже понад 17 місяців перебувають у в'язниці та на заслання.

Загалом треба сконстатувати, що російське правительство має причини бути значно більше задовольненим з останньої сесії Державної Думи ніж з попередньої. Коли раніше правительству було примушене змінити майже цілий кабінет, тепер уступили лиш Хвостов і Поліванов, а до того ж і замінили їх люди, не ліпші від них самих. Про сї зміни мусіла й кадетська „Р'вч“ заявити: „Така швидка зміна осіб вищих представників державної влади свідчить про випадковість їх призначення, про відсутність звязку між сими змінами й політичним курсом або про відсутність якогось курсу взагалі. Чим частіше відбувають ся сї зміни, тим якразовіше показує ся їх безпредметовість. В результаті утворює ся зачароване коло, в яким безпомічно топчуть ся Росія з її життєвими проблемами.“ Але змін у кабінеті, яких бажали-б собі кадети, щось не видно; звістка про те, що Мілюков має бути міністром заграничних справ, не потверджує ся й показує ся досить неймовірною. Російський уряд, здаєть ся, більш задовольнений з „законопослушної“ Думи ніж вона з нього; ходять чутки принаймні, що правительству хоче продовжити права послів, які кінчать ся з п'ятим роком існування четвертої Думи, бо вибори в часі війни, а тим більше безпосередньо після неї видають ся правительству цілком справедливо більш ніж небезпечними. Але чим дальше відтягатиме правительству оплату векслів, виданих ним народу, тим більше доведеть ся платити, а певно й збанкрутувати.

*М. Троцький.*

## За три тижні.

*(Дипломатичний рух і стратегічний спокій. — Чотири фронти. — Грізна американська нота).*

Останніми часами говорять в Європі більше дипломатія й політика, ніж зброя. Справді, коли порівняти з першою німецькою офензивою теперішні дрібні мілітарні акції проти Франції з кольосальною весняною офензивою та з цілим балканським походом, маєть ся вражінне повного спокою. Та се тільки позірно. Жертви все великі, тільки инша метода. Тимчасом дипломатія й політика говорять. Наперед паризька конференція, взаємні візити політиків почвірного порозуміння, дальше дискусія Аскіта з Бетманом Гольвегом на віддаленне соток кілометрів, а вкінці американська нота. Хоч який поважний її зміст, та поки-що не переступає порогів дипломатичної акції.

Коло Вердену в перших двох тижнях переважають операції на західнім (лівім) березі Маси, в останньому тижні на правім. На лівім березі Маси замкнули німецькі війська вже давнійше неприятели неначе в ланку своєю офензивою на ліс між Маланкур (Malancourt) і Авокур (Avocourt) — та здобуттем горба „Мертва Людина“ — так, що французький фронт творив на отсім місці закрут, виставлений з трьох сторін на напади неприятели. При кінці першого тижня в квітні вдало ся Німцям проломити ворожий фронт коло Окур (Haucourt) у ширині 2 кілометрів і наслідком того мусіли Французи опустити правий беріг потоку Форж (допливу Маси) та місцевість Бетенкур (Béthincourt). В тижні від 14 до 20 квітня старали ся Французи численними нападами вирвати Німцям здобуті позиції як на лівім, так і на правім березі Маси. Одначе отсі підприємства не пощастили ся їм зовсім, з виїмкою одного кусника стрілецького рову на полудне від Дуомон (Douaumont). Натомісць здобули Німці на правім березі Маси становища на полудне від фарми Годромон (Haudromont) та Тюмон (Thiaumont). Ціла територія, на якій відбувають ся отсі завзяті бої, зовсім невелика, от хочби тільки навести віддаленне між Авокур і „Мертвою Людиною“, — де тижнями цілими відбували ся завзяті бої: всього шість кілометрів! Тим більша інтензивність знищення. Кореспондент „New-York Herald“ описує так се страшне побоєвище: „Мертва Людина“ так розбита гранатами, що виглядає через шкло наче край місяця. В отсім „чудовім“ (!) образі великої, чи не найбільшої битви сеї війни не видно або майже не видно сторін, які воюють і які разом почислені певно недалеко відбігають від пів мільона. Ніколи в світовій історії не уживано на однім місці такої великої кількості артилерії. В півкрузі, довгім на 65 км. довкола Вердену, мають Німці, здаєть ся, 2500 гармат в роботі або в резерві. Коли кожна з тих гармат даєть в одній годині тільки один вистріл, вийшов би пересічно один вистріл на секунду. Пересічний тягар німецьких набоїв виносить 25 фунтів. Отже й при слабшій огні спадає на французькі становища що години 150.000 фунтів або шість до сім вагонів стали!..

Зрештою на французьким фронті нема більших боїв, — час до часу пробують Англіїці своїми наступами коло Ст. Елюа (St. Elois) на полудне від Іперу) помогти Французам.

На східнім фронті наступив був від довшого часу спокій, спричинений у великій мірі болотами в часі топлення снігу. Що одначе й мілітарні неповідження (поражка над

нароцьким озером) грають в отсій повздержливости велику ролю, річ дуже правдоподібна. Вказує також на се зміна команданта західно-полудневих армій. На місце генерала Іванова прийшов генерал Брусїлов, дотеперішній командант 8 армії. Отсею бездільність перервали російські війська 13 квітня та зробили наступ на декількох місцях цілого фронту. На тій однодневній та безуспішній пробі закінчила ся отсея російська поміч для обтяжених Французів під Верденом.

Зате без порівняння інтензивнішу акцію розвивають Росіяне на турецьким фронті. По здобуттю Ерзеруму мали вони дві дороги до вибору: або кинути свої головні сили в долину горішнього Тигру — й облекшити сим способом погане положенне Англіїців при долішнім Тигрі, замкнених в Кут-аль-Амара, — або йти побережжем Чорного моря. Та „святій егоїзм“ переміг сим разом. Або можливо — в кождім разі досить шалена мрія — дістати ся сею дорогою до Босфору? З початком квітня зачали російські війська наступ повздож побережа Чорного моря, при чім головні сили сконцентровано в долині Чороху; 18 квітня вдало ся Росіянам здобути пристань Трапезунт.

На італійським фронті відбувають ся бої головно в тирольській області. Успіхи, які Італійці тут осягають, тривають дуже коротко: так зайняли вони в першій половині квітня Монте Освальдо, що лежить у Val Sugana. Та вже 17 квітня наступ чотирнадцятьох австрійських баталіонів змусив їх опустити се становище. Так само Австрійці відбили дня 23 квітня становища на Коль ді Ляна, які були страшили в попередніх боях.

„Оскільки цісарське правительство не заявило ся-б без проволоки й не спричинило-б занехання дотеперішніх метод підводної війни проти пасажирських і транспортних кораблів, не позістає правительству Злучених Держав ніякий инший вихід, як цілковите зірванне дипломатичних відносин з німецьким правительством“. . . . Отсе слова з закінчення американської ноти до німецького правительства, яку вручив 22 квітня американський посол Герард німецькому державному секретареві. Європа вже так привикла до сеї „папєрової війни“ Німеччини з Америкою, що навіть такий гострий тон ноти ще зовсім не вбиває надії на дальше удержанне дипломатичних зносин між обома державами. Що одначе напруженне велике, видно з того, що канцлер Бетман Гольвеґ поїхав зараз до головної квартири, де відбули ся наради політичних і мілітарних заступників. Розумієть ся, тепер усе залежить від відповіді Німеччини. Годі одначе припустити, щоб відповідь випала по думці жадань Злучених Держав. Підводна війна — се справді одинокий можливий реванж для Англії за її „війну виголодження“ проти Німеччини. Що вона для Англії не маловажна та підкопує в великій мірі її господарське житте, вказують отсі цифри: від початку підводної війни (від лютого 1915) затоплено півтора мільона тон — у самім місяці марті 207.000 тон — значить пересічно денно 7000 тон. 90.000 тон вугля, призначених для Італії, не дійшли останніми часами до Італії.

Що боротьба сього роду може успішно впливати на загальний вислід європейської війни, річ зовсім ясна. Годі отже припустити, щоб Німці дали собі вирвати з рук таку

успішну зброю. Приклонники „всесильного торпеда“ — майже тішать ся, що з вибухом війни з Америкою можна буде торпедувати „на всі боки“. „Можемо тому тільки бажати“ — пише консервативна „Kreuzzeitung“, — щоб через теперішній розвиток ситуації узискати дійсно необмежену свободу

в провадженню підводної війни“. Але з другої сторони не треба забувати, що в Німеччині існує і сильна партія „протиторпедників“ і що ще зовсім недавно уступив великий адмірал Тірпіц, саме приклонник „необмеженого торпеда“.

—к.

## Значінне України для будучности Німеччини.

На українським вечері союзу німецьких пособників українських визвольних змагань „Україна“ дни 23 лютого в Мюнхені мав предсідатель союзу на полудневу Німеччану генерал кавалерії барон К. Ієбзаттель виклад про „Значінне України для будучности Німеччини“, з важнішими уступами котрого познайомлюємо наших читачів за журналом „Osteuropäische Zukunft“.

„У поважнім, тяжкім часі світової війни вийшов з Мюнхену рух, звязаний з іменем „Україна“. Імя „Україна“, під яким утворив ся союз німецьких пособників українських визвольних змагань, для багатьох людей, навіть з освічених і бувалих у світі людей, се щось зовсім нове. Та ніхто з вас, мої шановні слухачі, хто в кождім разі мусить признати ся, що не познайомлений з сею справою, не потребує стидати ся того: бо й не багато краще було зі мною, коли мене прошено промостити шлях згаданому рухови, котрий має на цілі познайомовати з справжніми відносинами в українській часті Росії. І я не багато більше знав про Україну ніж те, що офіціальні російські шкільні підручники вважають за добре написати. І я мусів щойно вчити ся, як страшно, як безмірно пофалшовано тут історію, щоб доказати, що Україна творила здавна частину великої московської — себто російської — держави, ба, що більше, що теперішня російська держава взяла свій початок з України. Безмірним пофалшованнем історії назвав я се, а що на жаль час і інші обставини не позволяють мені більше зайняти ся сими відносинами, хочу їх бодай підчеркнути та згадати цілком коротко, що українське київське велике князівство старше від московського, що воно вело з московським князівством завзяті бої, доки його розквіту не знищив напад великих монгольських військ за Джінгіс-хана та його наслідників, що київське князівство творить щойно від другої половини 17 в. часть російської держави й то наслідком добровільного прилучення. Правда, Україна дуже швидко мала причину пожалувати сього прилучення, бо російські царі найвірломнішим способом нарушили умови злуки та змагали до того, щоб усіма засобами державної влади згнести запрошену самостійність сього племени, яке належить до зовсім иншої раси. За заборною церковної літератури українською мовою пішло здавлення шкіл, насильне „навертанне“ до православної віри, а вершок знасилування осягнуто указом з 1876 р., яким як найгострійше заборонено кождий друк в українській мові.

В усякім разі в давнину не було в Німеччині згаданого спочатку незнання тамошніх обставин; у давніших середніх часах панував живий рух на великім торговельнім шляху південної Німеччини й осередньої Европи, на Дунаєви. На сій ріці був дуже оживлений рух кораблів, які з Ульму, Регенсбургу й Пасава плили до Візантії та на побережа Чорного моря, де їх товари заповнювали всі ринки Дніпром угору аж до Києва. Звинні мужі баварського та швабського племени навязали сї торговельні зносини, а навідворот патриції-купці з Києва часто являли ся в Регенсбургу й мали там навіть свою гостиницю.

Напади Монголів і пізніше війни з Турками знищили саме сї торговельні зносини; до того прилучило ся ще й те, що по відкритті Америки звертав ся щораз більше німецький підприємчивий дух до заходу“.

Зверненне очей на захід було таке велике, що „Бісмарк“ ще в часі берлінського конгресу міг заявити, що балканські справи не варті в нього костей одного однісінького поморського мушкетера. Часи змінили ся основно: там у Туреччині розгоріла ся теперішня світова війна й події переко-

нують нас, яке страшне значінне мала для нас (Німців) ся наша односторонність“.

Побачили се Німці аж у теперішній війні, коли Росія майстерно приготувала все, щоб знищити Німеччину — під основою маневрів кинула ще в квітні 1914 р. свої маси війська на західні границі. Тепер щойно звернули Німці увагу, що приріст населення в Росії виносить майже три мільони. „Та страшна небезпека, в якій ми опинили ся, відкрила нам очі на величезне значінне проблеми народностей Сходу. Відколи звернули ми нашу увагу на склад сих величезних військ, пізнали ми, що кольос, котрий своїм власним упадком міг нас розторопити, стоїть на глиняних ногах. У великій часті складають ся вони з синів поневоленних націй, які в серці палають гарячою ненавистю до царя та його посіпаків.

Тому мусимо не тільки мечем побідити Москалів, але загалом усунути російську небезпеку, бо инакше може вона принести в декількох літах нашим синам нову страшну чорну годину. Можемо зробити то сим робом, що будемо старати ся визволити зпід Росії чужі народи, які стогнуть під кнутом і самоволею російського царя. Ми розумімо під сими чужими народами ті, що вже від літ щораз більше відвертали ся від Росії, Поляків, Литовців, Балтійців і Фінів; і дійсно географічно було-б уже відірванне країв, заселених сими народностями, помітним ослабленнем Росії. Та не було-б то поважне ослабленне, бо господарсько-політична точка тяжкості Росії лежить не в країнах сих народів, котрі заселяють менше-більше окраїнні області другорядного значіння. Їх область обіймає 600000 km<sup>2</sup> і є ледви девятою частиною європейської Росії з населенням найвище 25 мільонів душ, отже щодо населення коло сьомої часті Росії. Якби відірвано сї краї, так мала-б Росія ще населенне 145 мільонів, а річний приріст усе ще виносив би понад 2 мільони людей. Отже наступило-б тільки незначне зменшенне її сили. Сї краї не мають для Росії значіння життєвого нерву та їх відірванне мало-б не особливо помітний вплив у господарським життю. Як що хочемо усунути раз на все російську небезпеку, яка страшним полумінем грозить нашій культурі й будучности, треба відсунути Росію не тільки від Балтійського моря та східної границі Німеччини, але також від Чорного моря та знищити раз на все її сподіванне зробити з балканських народів сатрапів її походу до Адрійського моря.

Сю велику ціль можна осягнути тільки, коли визволить ся Україну зпід московської держави, яка стала державою світового значіння щойно тоді, коли їй удало ся дістати під свій скиптр країни чорнозему й міліоновий нарід України. Коли вона стратить яким робом сї посілости, величезне значінне яких хочу спробувати зараз коротко представити, то Росія перестане бути грізною потворою, що грозить знищеннем культури західної Европи.“

Далі вичислені величезні простори українських земель, вказане їй багатство збіжа, підчеркнено, що 10 українських губерній з 53 європейської Росії дають повних 27% цілого населення європейської Росії, та з натиском піднесено непроглядність мінеральних багатств України, зокрема заліза й вугля. Потім зазначено, наскільки використовує мінеральні скарби України бельгійський і французький капітали. Та не вважаючи на те, що Україна доставляє соків господарському життю Росії, вона грабує Україну безоглядно, — найкращий доказ, що вважає її чужою країною, чужим народом. Під комунікаційним оглядом Україна зовсім уполіснена.

Зате 10 українських губерній платить 26% усіх російських державних доходів, а 43 інших губерній тільки 77%. „Так покриває Україна не тільки державні видатки для своїх власних потреб, але й мусить давати половину всіх державних приходів за інші московські провінції держави.“

Вказавши на національну окремішність Українців від Москалів під расовим, антропологічним і язиковим оглядом, кінчив бесідник свої річеві виводи: „Позвольте мені накінець на декілька коротких історичних згадок. Коли гетьман Хмельницький промочував шлях сполученню України з Московщиною, панував в Англії Кромвель. Сей великий державний муж пізнав ясно небезпеку, яка з того повстала-б для західної Європи й перестерігав, але — надармо. Коли під Карлом XII Швеція була приневолена до боротьби з Росією за панування над Балтійським морем, напав з України на Росію король з роду Віттельбахів, котрого в новітших часах часто не доцінюють яко полководця. Стало звичаєм ганити його, що він не машерував просто на Москву.

Несправедливо, — він уляг не своїм помилкам, але не достачі своїх засобів, саме сій обставині, що гетьман Мазепа не був у силі дати йому приобіцяної помочи. Доказом того можуть служити погляди, висловлені про сі справи двома найбільшими полководцями, а які наведу я відповідно до їх змислу, бо їх текету не маю тепер під рукою. В письмах Фридриха Великого находимо наріканне, що не можливо розбити Росії, бо се може стати ся тільки з України, а дорога туди задалека й затяжка. І Наполеон сказав на острові св. Олени, що його нещастє в поході на Росію походить звідси, бо він зробив помилку, йдучи походом на Москву з Східної Пруссії, замість з України.

Не належить до мого уряду робити з сказаного політичні або мілітарні висновки. Коли мені вдало ся хоч трохи ясно представити значінне, яке має Україна не тільки для Росії, але й для Німецької Держави, я сповнив свою задачу.“

*Барон К. Гебзаттель.*

## Українці в Америці.

(Докінченне).

### Захід і наш пересічний емігрант.

Про вплив західної культури на нашого емігранта, переселеного до Америки, треба-б багато писати, щоб оповісти все в подробицях і дати вірний образ його нового духового обличчя. Все се тут не може мати тепер місця, хіба побіжно. Характеристичне для нашого емігранта-селянина те, що він чіпаєть ся гіршого боку чужої культури, присвоює собі в самім початку самі лихі сторони західної культури, а на добрі навіть не зверне уваги, бо, що правда, він їх не бачить тому, що не має до того очей. У самих початках засвоюють собі наші емігранти все зле й облудне споміж тих суспільних кляс, серед яких вони обертають ся. П'ятика, розтратність гроша, пересада в одежі, бундючна зарозумілість саме через здобуттє більше гроша, ніж вони мали в ріднім краю, се перші прикмети, які наш емігрант присвоює собі, й рідко котрий відбігає від них дальше, коли не підлягає ніяким іншим впливам як льокальним. Правдива культура досягає тільки більше свідомих людей, людей з уродженою інтелігентністю й хистом спостереження, які навіть через практичний щоденний досвід учать ся дуже багато. Вся англійська література, журнали, політична преса, загалом усе друковане в англійській мові запечатане для загалу наших емігрантів, для всіх у старшій віці, бо їм недостає часу й може таланту на вивченне англійської мови так, щоб читати й розуміти літературу. Дальше оглада щоденного життя, товариські зносини — словом спосіб життя лишаєть ся в них такий самий, що й у старім краю, тільки з малими виїмками, бо наш емігрант під сим оглядом дуже консервативний і реформа йде дуже повільним кроком. Він дальше мешкає тісно, все в одній кімнаті, не носить ся чисто, лихо провадить домашню кухню, часто побиває свою жінку, не дбає за вихованне своїх дітей, грубий у товариських спожиттє, часто запиваєть ся; в забаві ніколи без того не обійдеть ся, щоб один другому не побив голови, з чого наші емігранти вже дуже звисні в цілій Америці, головно при всяких весілях і сходинах, навіть родинних. Правда, всі свідоміші одиниці, як також і молодше покоління, не поступають так і всюди червоніють ся за вчинки й пове-

денне своїх земляків. До зіпсуття та зведення на бездорожжа наших емігрантів причинюють ся в великій мірі маси ріжних сальонів і піяцьких нор, потім виборчі перекупства й шахрайства, в основі, розумієть ся, байдужність, легкодушність і темнота самого нашого емігранта, бо всім тим злам можна оперти ся, що багато й робить, якби тільки був розум у нашої людини.

Зовсім ліпше маєть ся справа з молодшим поколінням, яке скорше виучуєть ся англійської мови, більше обертаєть ся в англійських кругах, ходить до шкіл, як не в день, то до вечірніх, поза тим при варетаті чи в фабриці засвоює собі дуже скоро матеріальну західну культуру, бо се бачить на кождім кроці, й серед таких обставин живе, що вимагають як найскоршого присвоєння собі того, чим живе й послугуєть ся окруженне. З духовою культурою серед молодіжи наших емігрантів іде справа повільнійше, але поступи все с й будуть, чим більше люде зживуть ся з окруженнем, ґрунтовно пізнають обставини й, що найголовнійше, коли прийдуть до самостійности в матеріальнім значінню того слова. В самих початках еміграції всі мусіли брати ся за обробленне ґрунту (фарми), збудованне хати, справленне господарських знарядів, загалом за вдоволенне елементарних конечностей, а пізнійше вже можна думати про школу, просвіту й організацію, а особливо про висиланне своїх дітей до середніх і вищих шкіл.

Під нинішню пору багато молодіжи українських емігрантів побирає науку по американських середніх школах, як також і по університетах: у Злучених Державах по університетах східних стейтів, а в Канаді в манітобських університеті в Вінніпегу і в Едмонтоні в Альберті. Багато з тих, що ходять, се гімназійні ученики зі старого краю, які там не покінчили науки й виїхали з рідного краю до Америки. Немалий процент між ними становить і молодіж, яка всю свою освіту, почавши від народньої школи, побирала в американських школах в англійській викладовій мові, а сливе всі з них гарно говорять і пишуть українською мовою та є добрими й свідомими українськими патріотами, хоч багато з них родило ся вже в Америці й виховало ся серед чужих людей.

### Емігранти й рідний край.

Про відносини американських Українців до рідного краю можна сказати і дещо втішше, як також і навідворіт. Я вже вище зазначив, що загал наших емігрантів в Америці живе дальше духовим життєм „старого краю“, інтересується всякими вістками з рідного краю, читає старокраєві часописи, часто жертвує на різні фонди, призначені для несення матеріальної помочи організаціям у ріднім краю, але рівночасно також і дуже нарікає на „старий край“ так, що нероз можна почути терпкі слова з уст звичайного нашого переселенця на адресу рідного краю. Також нероз хочуть емігранти вертати назад до рідного краю, хіба ті, котрі виїхали з тим заміром, що колись вернуть ся. Та навіть і сі, повернувши до рідного села, забирають родину й їдуть удруге до Америки. Лишень завдяки свідомішим нашим одиницям, що виїхали до Америки, існують які такі духові звязки між рідним краєм і переселенцями, бо сі розуміють, чому мусіли виїхати й хто завинив у тім, а простолюдн тільки нарікає на рідний край і багато не розумує, щоб пізнати причини свого виїзду, чи причини тих невідрадних обставин, що пхнули його на дорогу еміграції. Пояснити йому справу також не приходить ся легко, хоч і робить ся в сім напрямі дещо в тій цілі, щоб звязи вдержати на все, а також і намовити заможніших наших емігрантів вернути назад до вітчизни.

Щоб на все вдержати звязи з нашими переселенцями в Америці, варто-б і рідному краєви подбати про се, бо звідки

не брати-б справи, то все з того виїде користь для самої вітчизни, як також і немалий досвід, якого Українцям так дуже треба для будучої політичної незалежності. Різними способами можна піддержати такі звязки. Багато робить і робитиме старокраєва преса, звертаючи увагу на американських Українців, які все пильно інтересують ся, що пишуть про них старокраєві часописи; дальше тим, що стягає українську молодіж з тамошніх вищих шкіл на студії до рідного краю та для познайомлення з українським питанням, як також і велику місію можуть зробити поїздки поважних людей з вітчизни до Америки з викладами, відчитами й т. д.

Зневірою, що всі заморські переселенці пропаці, не зробить ся нічого, бо се раз не сходить ся з правдою, а потім вони самі дають про себе знати без ніякої помочи зі старого краю. Так само й апріорні осуди еміграції, її роботи, а головно способів ведення її, не повинні бути такі невірні, як дотепер, бо коли візьметь ся під увагу обставини, місце й край, дальше рівень інтелігенції нашого пересічного емігранта, бо Гомера мало котрий з них читав, тоді зрозуміємо, чому в них прийняли ся такі методи. Ліпше зблизити ся, пізнати та порозуміти себе, ніж ставити ся негативно й осуджувати.\*

*О. Кириленко.*

\* Колиб хто з шановних читачів хотів більше й докладніше довідати ся про еміграцію, хай звернеть ся до великої праці д. Ю. Бачинського „Українська Іміграція в Зєдинених Державах Америки“, том I, який обговорює головно еміграцію до Злучених Держав. У другім заповідженім томі, який ще не появил ся, буде мова про Канаду.

## Вісти.

**Почтові урядники в зайнятих українських землях зволють подати свої адреси до Бюро Культурної Помочи для українського населення зайнятих земель, Львів, ул. Бляхарська ч. 11, II пов.**

**Складайте жертви на волинські школи. Жертви посилайте на адресу: Кред. Тов. об. „Дністер“ у Львові, ул. Руська, ч. 20, на вкладкову книжечку ч. 9888 та рівночасно повідомляйте про се карткою Бюро Культурної Помочи, Львів, ул. Бляхарська, ч. 11, II пов.**

**Дортмундський виклад про Україну.** В середу дня 23 лютого ввечері виголосив д. Альфред Гайзер з Берліну у Дортмунді в старій ратушевій залі виклад про Україну. Бесідник, що виявив добре знання Росії загалом і України зокрема, говорив: Німеччина представляла собі Росію величезною одноцільною державою, гранітною скелею, якої не можна розторочити. Нероз завинював тут німецький шкільний атлас. Війна показала безосновність сеї думки. Росія все инше, а не гранітна скеля, що більше, мозаїка найріжнородніших рас, які царизм держить разом. До ядра московського народу приклеєно в бігу часу насильно инші народи. Кождий удар, котрий трапляє царизм, оживляє насильно приліплені сили й вони старають ся відірвати ся. Україна, що змагає до самостійного національного життя, се найбільша та найважніша з держав, втілених до російської держави. Вона майже нікому не відома в Німеччині й майже ніхто не знає її значіння; се наслідок небезпечної німецької виключно державно-німецької національної думки. Росія хотіла очеркнути Україну з карти Европи, хотіла затерти навіть спомин про те, що на Україні живе величезний, могутній нарід; сеї нарід названо „Малоросами“. Без думки повторила сю назву Німеччина. Інтелігенція сього народу

боронить ся руками й ногами від сеї назви. Німеччина бачить найбільшу небезпеку для своєї будучности в славянських і монгольських масах Сходу; вони творять соціальну, господарську й національну небезпеку для Німеччини. Тому для Німеччини важне питання, чи можливо вирвати величезні маси Українців зпід царського панування. Значивши простір, число Українців, їх окремішність від Москалів під кождим оглядом, указавши на страшні переслідування українства в Росії з одного боку, а з другого на безмірні природні багатства України, кінчив бесідник: З того всього виходить, що для Росії є те життєве питання, колиб Україна здобула собі самостійність. Якби нам удало ся відобрати Росії доступ до Чорного моря, то на століття звернеть ся її рух і експанзія на Схід і таким робом усунеть ся небезпеку від Сходу для Німеччини.

**Росклад волинського земства.** „Річ“ повідомляє: Росклад волинського земства й розгін з національних оглядів що ліпших культурних діячів, якого раніше довершував бувший губернатор Мельников, продовжує й досі кретаура Мельникова, голова земської управи Лелявський. Ми не потребуємо пояснювати, що з національних оглядів з земств на Волині видаляють звичайно Українців. Російський уряд задалегідь очевидно ґрунтовно готуєт ся до дальшої евакуації Волині.

**Український концерт у Києві.** Український концерт, який відбув ся 22 марта с. р. в купецькій залі й 24 марта в залі громадських зборів, викликав велике зацікавлення в київської публіки. Концерти українського хору розгорнули перед слухачами старі релігійні переживання народу в 17 і 18 віці та були дуже інтересні як своїм змістом, так і з музичної точки погляду. Прослухавши сі духовні твори, канти й гимни, легко ствердити їх вплив на творчість визначних старших духовних композиторів з України: Веделя, Турчанинова, Бортнянського... В програму концерту увійшло 12 духовних

пісень, найбільше інтересними з котрих признано: „Страшний суд“ (аранжований Демуцьким-Яциневичем), пісню „Варварі“, про смерть, „Юрієви“ (Стеценка), „Пречистая Діво“, „Розп'ятію Христову“ (Лисенка), „Радуї ся, Маріє“ та про Христові страсти (Кошиця). Виконання кантів визначало ся тим артизмом, яким давно вже визначає ся український студентський хор. Перед концертом прочитано реферат Кошиця. Треба згадати, що ці концерти ще багато разів повторять студентський хор.

**Плякати в українській мові в Росії.** Київські часописи доносять, що плякати, які відносили ся до улаштованого в Києві „Дня кооперації“, мали надрукувати в 4 мовах: московській, польській, українській і жидівській.

**Спомини М. Кропивницького.** В лютневій книжці „Вістника Європи“ появилася „Автобіографія“ Марка Кропивницького. Рецензент „Р'їчи“ (ч. 45) замічує, що вона особливо тим інтересна, що автор переносить нас в епоху, яка попережала освободження селян, та малює побут поміщицької й селянської верстви в тій добі.

**Український вечір „Всенімецького Союзу“.** Заходом „Всенімецького Союзу“ відбув ся дня 15 квітня вечір з викладами про Україну в залі мінензенгерів баварської гостиниці в Берліні. Залу просто переповнила добірна публіка. Генеральний секретарь союзу говорив про „Вільну Україну“, а др. Фальк Шупп про „Болгарію й Україну яко браму Німеччини до східних країв“. Зміст викладу д-ра Шуппа відомий уже читачам „Вістника“. В дискусії вказано ще раз на багаті скарби землі України та піднесено, як дуже ослаблено-б Росію щодо її європейських інтересів, колиб відірвано від неї Україну. Генеральний секретарь Кюнцель дуже переестерігав перед політикою почувань у змісли Навмана та перед усякими можливими й неможливими господарськими зв'язками, які пороблено-б не в міру та передчасно. Такі зв'язки можуть тільки зробити недовірливими ті народи, які визволюєть ся, й через те можна тільки пошкодити самій річі, до якої змагаєть ся. Також указав він з притиском на господарське значіння німецького селянства та на безпеки, які грозять йому наслідком безумовного прилучення чужих аграрних областей, і свої думки умотивував докладно. Предсідатель, радник суду Штольте, підчеркнув особливо, як корисно було-б мати в руках два шляхи до Орієнту, один через Болгарію, а другий, коротший, безпосередньо через Україну.

**Депутат Александров про українську справу в Думі.** Тепер маємо змогу подати в докладнішій текстї ту часть промови Александрова в Думі, яку присвятив він українській справі: „А відношення до українського народу? Чи можна щось таке допустити?“ — говорив Александров. — „З того, що культура українського народу відмінна, не виходить, що російська державна власть має право так відносити ся до окремішностей культури українського народу. Кожда инша власть, крім нашої, обережно відносила ся-б до сих окремішностей, бо Українці мають таке саме право на історичний розвиток, як і Великороси (Москалі). Та замість обережного відношення до українського народу ви бачите, що його поставили в положення, якого просто не можна допустити. Вся українська преса знищена. В Катеринославі закрито культурно-просвітну інституцію, яка існувала 10 літ, не наражуючи ся на жадні репресії. Мені боляче й соромно тепер вертати ся до Катеринослава, де довершуєть ся дика наруга над рідною мені культурою. Сєї політики не можна пояснити инакше, як свідомим дратуванням. Було-б смішно вимагати, щоб Великорос (Москаль) перемінив ся в Українця, але також смішно та злочинно вимагати від цілого народу, щоб він вирік ся всіх окремішностей своєї національної культури.“

**Відчит проф. д-ра Рорбаха про Росію.** В п'ятницю дня 7 січня ввечері говорив проф. др. Рорбах у святочній залі школи Люїзи в Матдебургу про Росію. Не тільки про Росію, але й про те, як можна на будуче запобігти російській не-

безпеці. Дуже розумно розвинув він свої думки на підставі російської історії та знайшов у слухачів повне зрозуміння своїх ясних і щирих виводів. Говорив про велику остаточну ціль, яку мусить мати на оці німецька політика в російській справі, щоб її справді розв'язати, щоб дійсно усунути російську небезпеку. Бесідник вийшов від передумови, що російську небезпеку можна зрозуміти тільки тоді, коли познайомить ся з розвитком теперішньої великої Росії. Тому дав досить докладний нарис сього розвитку від засновання держави Норманами до нинішнього дня. Зробив се проф. Рорбах у сій цілі, щоб показати, що сьогоднішня Росія складаєть ся з трьох частей, з старої Руси, а нинішньої України, з Московщини, що повстала колонізаційним шляхом, і з західної граничної області, яку здобуто, щоб створити нові торговельні дороги. Дуже логічним способом перевів він історію згаданого розвитку в усіх подробностях і підчеркнув різнородність усіх трьох злучених в одну державу областей, яка й сьогодні ще існує, під оглядом мови й культури. Тепер розглянув референт питання, чи сї поодинокі части органічно зросли чи їх можна розділити. Далі вказав на число приросту та скорість приросту Росії в порівнянні з Німеччиною. Коли надвишка вроджених вносить у Німеччині 800000, то в Росії вносить вона 3 мільйони. По заведенню опіки над немовлятами можна-б се число подвоїти. Колиб переведено в Росії добре поправу сільської господарки, то в Росії може жити на тій самій площі подвійне число мешканців, що в Німеччині вже не можливе. Такий величезний зріст можливий також в інших ворогів Німеччини, отже в Англії з її дочерними краями та в Злучених Державах, які також можна вважати сміло ворогом Німеччини. Супроти необмеженої можливости в розвитку ворожих Німеччині країв — у Німеччині ся можливість обмежена. Вигляди Німеччини на будуче не корисні, а вже найбільше некорисні з погляду на Росію. Німеччина мусить запобігти небезпеці. А осягне се, коли Росію зменшить ся так, щоб щезла небезпека росту. Відірвання частей Росії від російської держави означає визволення згід Росії тих країн, що культурно не належать до Росії. Коли се наступить, ніхто не знає. Одначе в кождім разі розв'язати се питання можна тільки кровю й залізом.

✕ **Концерт у честь Тараса Шевченка у Відні** відбув ся заходом усіх віденських українських товариств у суботу дня 6 мая о год. 7 ввечері в залі німецького учительського товариства, VIII повіт, Josefsgasse. У програму концерту увійдуть: промова посла д-ра Л. Цегельського, хоральні співи мішаного хору, фортепянове сольо п-ї Наталки Кміцикевич, сольоспів д. Олександра Семенова, мельо-деклямація п-ї Меласі Семаківної при фортепані, чельо-сольо з фортепяном д. Богдана Бережницького та скрипкове тріо. — Ціна місць від 5 кор. до 80 сот. Карти вступу можна дістати від четверга 4 мая с. р. в льокалі українського заповомогового комітету VIII. Strozsigasse Nr. 32, Mezanin, а в день концерту ввечері при касі. Чистий дохід з концерту призначений на Січових Стрільців-інвалідів. Докладніші програми при касі.

✕ **Святочний концерт.** Під сим заголовком надійшла до нас програма концерту, улаштованого полоненими Українцями одного з таборів у Німеччині. Ось ся програма: Прольоґ; 1. Шевченко—Колесса: Дівчина й рута (хор); 2. Ой, не ходи, Грицю, та на вечерниці (орхестра); 3. Шевченко. Розрита могила (деклямація); 4. Колесса. Вже більше літ двісті (баріт. сольо з хором); 5. Тече річка невеличка (орхестра); 6. Лисенко. Ой, не гаразд Запорожці (хор); 7. Шевченко. На Україну (орхестра); 8. Їхав козак за Дунай (орхестра); Промова; 9. Кюї. Розбите життє (вальс-орхестра); 10. Лисенко. Ой, бре море, бре! (хор). Живі образи з творів Шевченка: 1) з „Катерини“, 2) з „Назара Стодолі“, 3) з „Гайдамаків“. Програма виконана зі смаком, німецько-українська. Тільки по німецьки подані короткі вістки про життє Шевченка та його „Кобзарь“.

**Перепись Києва.** Дня 25 й 29 лютого відбула ся перепись людности Києва та його околиці з Деміївкою й Пушчою-

Водицею. Для переведення переписи поділено Київ на 34 районів і 617 відділів, у яких працювало коло 1000 осіб, переважно студентів вищих шкіл. До 13 лютого зголосилося 783 студентів і понад 100 студенток. Дня 2 й 3 марта мала бути переведена перепись київських утікачів як доповнення до головної переписи, що збирає тільки найважливіші дати.

**Дар учеників української гімназії у Львові на українські школи Волині.** Комітет вечерниць у честь Шевченка української гімназії й філії у Львові зложив на українські школи Волині 200 К. як частину чистого доходу з вечерниць. За сей щедрій і взірцевий дар складає Бюро культурної помочи для українського населення зайнятих земель щирю подяку.

**Про основанне української школи в Луцьку** подало „Українське Слово“ таку кореспонденцію:

Перед декількома днями поділився я з галицьким громадянством вісткою, що в осередку Волині, а се в місті Луцьку основується перша на сій землі українська народня школа. Тепер бажаю подати декілька дат, які представляють підвалину сеї школи, себто шкільну дівтуру.

Вістку, що окружна команда в Луцьку відкриває народню школу з українською викладовою мовою, прийняли луцькі Українці з великим вдовolenнем і одушевленнем.

Коли окружна команда припоручила ініціаторови сеї школи, д. Голубовичеві, зайняти ся вишуканнем відповідного будинку на приміщенне сеї школи та подати в приближенню, скільки дітей ходитиме до сеї школи, зараз учитель Голубович кинув ся до праці. Він перейшов особисто всі передмістя Луцька, був у хаті кожного українського міщанина, в якого є діти в шкільнім віці. Всюди приймали люде вістку з його уст про будучу школу наче заповіт духового відродження та воскресення з мертвої московщини. Слова його були для сих „видідчених“ скитальців і невільників першими промінями свободи й волі, що зближають ся.

А яку радість викликала вістка про школу між дівтурою, що тут майже від двох років не побирала правильної науки. В першій дні записалося до української школи в Луцьку 97 дітей у віці від 7—13 літ, з того 54 хлопців і 43 дівчат.

Дітей 7-літніх записалося	17
„ 8 „ „	16
„ 9 „ „	20
„ 10 „ „	12
Разом:	65

і вони становитимуть перший рік науки або перший ступінь у луцькій школі, бо сї діти не побирали ще досі ніякої науки.

Росклад наукового матеріалу та спосіб уділювання науки відповідатиме плянови та дидактичним правилам, примінюваним у галицьких народніх школах.

Одна тут для шкільництва невідрадна обставина, а се недостача фахового організатора зі сторони властей, який умів би заложити тривкі підвалини під могутню будівлю народнього навчання в тутешніх сторонах. Референтом для всяких „цивільних“ справ у луцькій окрузі (до них зачисляють ся також і школи) є правительственный комісар п. Тайделов. Сей урядник при найліпшій волі не може віддати ся виключно справі шкільництва, бо він є тут одним адміністративним референтом, а притім понад силу перетяжений працею. Тут повинні компетентні власти, коли вже не шкільного інспектора, то бодай якого визначнішого вчителя „відкомандирувати“ на сей такий важний і вельми потрібний постерунок суспільної праці. Інші округи, як Холмщина, Люблин, Замосте — мають уже інспекторів, а при окружних командах у Володимирі, Ковлі й Луцьку — дасть Бог!

Крім Луцька — незабаром оснується при німецькій школі в містечку Рожичці (12 клм. на північний захід від Луцька) окремий відділ з українською викладовою мовою, для дітей рожичьких міщан і цілої околиці.

В луцькій окрузі є великі села, як напр. Лаврів (власність княгині Любомірської), де населення просто домагається відкриття української школи. Місцевости: Торчин, Забороль, Коршів, Кульчин, Жидичин дуже прихожі на заснованне там українських народніх шкіл.

Справою вельми важною для успішної діяльності сеї школи являються книжки та наукові середники, в які треба кожду школу вивінувати. Без сього не можна просто розпочинати науки. Особливо книжки. Не кождий мешканець тутешніх сторін може спромогти ся на такий коштовний видаток, як книжка. Тут тепер важніші видатки на прожиток.

Багато дітей не має відповідної одежі й обуви. Через сию власне обставину тільки таке число (97) дітей записалося до школи, бо не кожде має в чім вийти з хати, а всіх дітей, які могли-б ходити до школи, є коло 200. Се одначе переходило-б сили одного вчителя. Сих 97 дасть уже чимало праці для одиниці.

Хоч українська школа в Луцьку буде на удержанню властей, то одначе не можемо рахувати на те, що власти вивінують сию школу в потрібні засоби, бо під теперішню хвилю держава мусить рахувати ся з кождою лептою. Тому я гадаю, що наші галицькі просвітні організації, візьмуть під свою опіку се перше гніздечко українського навчання — тай прийдуть йому з відповідною підмогою. Особливо: Букварі коло 60—70 прим., Читанки для 2 року науки, рахункові книжечки коло 30—40 прим.; відповідні українські друки до ведення шкільної адміністрації, образи до науки, портрети наших визначних людей і карта українських земель — се найконецнійші потреби сеї школи.

Нашою школою в Луцьку заітереували ся й Поляки, а деякі міщане-Поляки заявили готовість переписати свої діти з існуючої польської „szkółki“ до української. Як причину сього подають недостачу відповідних педагогічних сил у польській школі, де вчителюють 2 панночки без ніяких учительських кваліфікацій.

„Ім ще самим треба довго вчити ся, щоб дещо вміли“... так говорив мені один міщанин-Поляк про сї вчительки з польської школи, яка містить ся в забудованнях латинської капітули на „Старім місті“.

**Відзначення У. С. С.** Корпусним приказом з 26 марта 1916, ч. 84. оповіщено, що ц. і. к. А.-О.-К. відзначила: 1. отамана Василя Дідушка, 2. сотника Зенона Носковського військовим хрестом хоробрости III. кл. з воєнною декорацією. Корпусним приказом з 27 марта 1916 ч. 85 оповіщено, що ц. і. к. А.-О.-К. відзначила: 1. підхорунжого Василя Сідельника, 2. підх. Кліма Коники срібним хрестом заслуги з короною на стяжці медалі хоробрости. *Полкова канцелярія У. С. С. др. М. Новаковський, четарь У. С. С.*

**Збірна станиця У. С. С. у Відні.** Сими днями перевело міністерство краєвої оборони важну зміну в стрілецькій організації. На місце дотеперішнього референта У. С. С. при ц. і. к. місцевій команді у Відні утворило воно збірну станицю. Ся зміна вповні оправдана попередньою діяльністю референта У. С. С. при ц. і. к. місцевій команді у Відні, котрий сповняв усі функції команданта збірної станиці, а також указана з огляду на рівноуправненне українських і польських легіонів.

Ся нова стрілецька інституція установа для обох українських легіонів (Українських Січових Стрільців і Українських Добровольців-Гуцулів з Буковини). — Було би вказане сполучити тісніше обидва наші легіони, хочби поки-що тільки спільною начальною командою та спільними збірними станицями, лічницями, приютами й кадраю. Се зблизило-б Українців з Галичини й Буковини. Перші кроки в тім напрямі зроблено у Відні через утворенне збірної станиці для обох легіонів і через акцію Української Боевої Управи в справі інвалідів обох легіонів.

Збірна Станиця у Відні, друга з ряду стрілецька станиця, веде евіденцію всіх стрільців, які перебувають у Відні, на відпустці або в службових справах і всіх, що знаходяться по лічницях і приютах у цілій окрузі; вона збирає тих стрільців, що виздоровіли, та висилає їх до приналежних команд, веде

військовий нагляд над стрільцями, що перебувають у Відні, та поладжує всякі інші стрілецькі справи. Канцелярія збірної станиці У. С. С. у Відні, в котрій зайнято п'ять людей, на-ходить ся при Goldschlagstraße, ч. 108, в XIV окрузі. В тім же будинку є також касарня для стрільців, котрі з'їздять ся з лічниць цілої округи, приділеної збірній станиці до евіденції. Відси відсилаєть ся їх що тижня групами до приналежних головних збірних місць, відки висилають їх партіями в поле. Таким головним збірним місцем є запасний курінь У. С. С. з відділом реконвалесцентів на галицькім Поділю, полева почта 17, а для українських Добровольців-Гуцулів з Буковини штабова сотня при команді бригади підполковника Паппа на Буковині, полева почта ч. 162.

Інституцію референта У. С. С. при ц. і к. місцевій ко-манді у Відні утворено більше рік тому заходом суперарбітро-ваного четаря У. С. С. Дмитра Катамая, секретаря У. Б. У., котрий постарав ся тепер о перемену сеї інституції на збірну станицю. Його іменовано командантом сеї станиці.

Команді збірної станиці У. С. С. у Відні поручено зібрати з таборів українських виселенців нові сотні добровольців для доповнення рядів У. С. С. Досі зголосило ся вже понад 150 добровольців.

### Поклик у справі збирання народніх вишивок.

Вистава домашніх виробів наших збігців у Відні, що ви-кликала велике заінтересованне публіки нашою народньою штукаю, а особливо вишивками, звернула більшу увагу на ар-тистичну вартість українських домашніх виробів і на мало-відоме й невичерпане багатство взірців і мотивів української штуки, що може не тільки зацікавити вчених спеціалістів і поодиноких аматорів, але й знайти значне та надзвичайно ко-рисне приміненне в практичнім життю. Чужі артистичні й ку-пецько-фахові круги зацікавили ся вже нашими артистичними виробами та зачали використовувати їх для ширшого загалу, в моді та торгівлі. Рівночасно й галицько-жидівські підпри-ємці забрали ся в деяких околицях нашого краю до скупову-вання вишивок і інших жіночих робіт та до замовлювання вишивкових виробів на збут, щоб, користаючи з попиту, прийти легким коштом до зарібку.

З огляду на се рішила „Загально-українська Куль-турна Рада“ у Відні дати почин до зорганізованя нашого домашнього артистичного жіночого промислу та вже підчас війни поробити вступні організаційні кроки, а передовсім зібрати докладний матеріал і видати великий атлас укра-їнських взорів, який відповідав би науковим вимогам і за-разом мав би практичну вартість.

„Культурна Рада“ має на цілі зібрати подрібний мате-ріал з цілої території австро-угорської України й тому звер-таєть ся до загалу по поміч надсиланням матеріалів і ін-формацій.

Збірка „Культурної Ради“ має обіймати взірці вишивок, мережок, силянок (герданів), нашивок (на лейбиках, полотнян-ках, кожухах) і витинанок у нормальній великості та в та-кій довжині, щоб добре виходило полученне взірців (напр. 10—15 см.). При кождім взірці, робленім по змозі на окремім полотнянім платку, має бути зазначено: 1. хто вишивав, 2. в якій місцевості й повіті, 3. назва взірця та 4. його по-ходженне (місцевий, занесений, відшитий, вдуманий і т. д.), 5. спосіб виконання („хрестиками“, „низною“, „кручені“, „позаглініні“ і т. д.), 6. застосованне (уставки, дуди, обшивка, ковнір, перед, чепець і т. д.) і 7. імя збирача.

„Культурна Рада“ просить крім взірців надсилати також відповіді на отсі питання: 1. хто займаєть ся в околиці зби-раннем вишивок і інших жіночих виробів, 2. хто вишиває на селі й коли, 3. назвища тих жінок і дівчат у селі, що виши-вають гарно та могли-б робити на продаж, 4. чи звичай ви-шивання розвиваєть ся, чи впадає та яка сьому причина, 5. хто займаєть ся торгівлею вишивок і яка плата за ро-боту, 6. до чого вживаєть ся вишивок у домашнім життю, 7. звідки беруть взірці, з традиції, з сусідства, з книжок, з комбінацій і котрі взірці найбільше улюблені, 8. які по-

гляди на вартість і красу вишивок, мережок і т. д. між на-родом, 9. назви взірців і поодиноких складових частин, 10. техніка вишивання, мережання, силяння і інших подібних жіночих робіт, 11. які улюблені краски та з чого роблять краски, 12. звідки беруть матеріал до вишивання.

„Культурна Рада“ сподіваєть ся, що загал допоможе до переведення справи та радо служитиме листовними інформа-ціями, а в разі потреби й матеріальною помічу.

За „Загально-українську Культурну Раду“.

Юл. Романчук.

Др. Зенон Кузеля.

### Спішіть з замовленнями!

В адміністрації „Вістника“, (Josefstädterstraße 79/6, Wien, VIII. Телефон 13.430, чек. конто 107.090) можна ще набути такі видання „Союзу визволення України“:

	к. с.	
Тарас Шевченко. Кобзарь. Вип. 1. } в оправі . . . . .	1'40	
	брошур. . . . .	1'—
Тарас Шевченко. Кобзарь. Вип. 2. } в оправі . . . . .	1'40	
	брошур. . . . .	1'—
Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками і картою України . . .	—50	
Б. Заклинський. Що треба знати кождому Українцеві. З ма-люнками . . . . .	—20	
Сім пісень. Гостинець для українських воївків. З нотами . . .	—20	
Др. Б. Барвінський. Звідки пішло імя Україна . . . . .	—20	
Краснов. Що тепер дієть ся в Росії . . . . .	—10'	
Др. М. Лозинський. Галичина в життю України . . . . .	—60	
Українські колядки. . . . .	—20	
М. Возняк. Наша рідна мова. З портретами . . . . .	—10	
Проф. І. Шишманов. Роля України в болгарськім відро-дження. (Вплив Шевченка на болгарських поетів пе-редвизвольної доби) . . . . .	—20	
Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи .	—30	
О. Кириленко. Українці в Америці . . . . .	—50	
Др. І. Крипакевич. Українське військо. Короткий історичний нарис з малюнками . . . . .	—40	
Др. Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія. З кар-тою України . . . . .	—80	
Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in ihrer historischen Entwicklung (Українська справа в її історичнім розвитку) . . . . .	—50	
G. Cleinow. Das Problem der Ukraina. Українська проблема — про умови самостійної української держави) . . . . .	—20	
Hofrat Dr. J. Puluj. Ukraina und ihre internationale politi-sche Bedeutung. (Україна та її міжнародне політичне значінне) . . . . .	—80	
Dr. S. Rudnyčkyj. Ukraina. Land und Volk. Eine gemein-fassliche Landeskunde. (Україна. Край і нарід. За-гально-доступна географія України), брошур. . . . .	10'—	
	в оправі . . . . .	12'—
Україна. Край і нарід. 40 образків з вище наведеної книжки	2'—	
Н. Boczkowski. Ukraina a ukrajinská otázka. (Україна й українське питання) по чеськи. З картою України . . .	1'—	
V. Choma-Dovski. Ukraina i Ukrajinci (по хорватськи). З картою України . . . . .	1'—	

Гроші просимо висилати одночасно переказом або чеком ч. 107.090.

Адміністрація.

**Зміст:** Хр. Станчев. За свободу малих народів. Голос з Болгарії. — У. С. С. Юра Шкрумеляк. Маківка. В річницю боїв У. С. С. на горі Маківці. — Др. Ев. Левіцький. Листи з Німеччини. V. — В. Темницький. Автономія народів у програмі й політиці німецької соціалдемократії Австрії. — М. Троцький. Загранична та внутрішня політика Росії. — к. За три тижні. — Барон К. Гельзаттель. Значінне України для будущості Німеччини. — Ор. Кириленко. Українці в Америці (закінченне). — Вісти. Дортмундський виклад про Україну. Росклад волнського земства. Укр. концерт у Кїві. Плякати в укр. мові в Росії. Спомини М. Кропивницького. Укр. вечір „Всенімецького Союзу“. Деп. Александров про укр. справу в Думі. Відчит проф. д-ра Рорбаха про Україну. Концерт. у честь Т. Ш. у Відні. Святочний концерт. Перенієсь Кїва. Дар учеників укр. їмн. у Львові на укр. школи Волині. Про основанне укр. школи в Луцьку. Від-значення У. С. С. Збірна станиця У. С. С. у Відні. — Поклик у справі зби-рання народніх вишивок.

Відповідає за редакцію: Волод. Біберович.  
З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.